

**LIETUVOS RESPUBLIKOS JURIDINIŲ ASMENŲ
NEMOKUMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai.

Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo projektas (toliau – Projektas) parengtas vykdant Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“ (toliau – Vyriausybės programos įgyvendinimo planas), 4.2.1 darbo 8 priemonę – juridinių asmenų nemokumo sistemos pertvarkymas, konsoliduojant juridinių asmenų restruktūrizavimo ir bankroto teisinį reguliavimą, didinant nemokumo procesų efektyvumą. Projektu siekiama spręsti juridinių asmenų nemokumo teisinio reguliavimo taikymo problemas, sąlygojančias ilgą procesų trukmę, nedidelę grąžą kreditoriams, nesinaudojimą verslo išsaugojimo galimybėmis.

Projekto tikslas – didinti nemokumo procesų efektyvumą ir sudaryti sąlygas išsaugoti gyvybingą verslą.

Pagrindiniai Projekto uždaviniai:

- spartinti bankroto procedūras, tobulinant atlyginimo nemokumo administratoriui, turto pardavimo, bankroto proceso terminų, nemokumo procesų dalyvių ginčų nagrinėjimo ir kitų klausimų reguliavimą.
- sudaryti prielaidas kreditorių reikalavimų tenkinimui didesne apimtimi, skatinant finansinių sunkumų turinčių, tačiau perspektyvių, juridinių asmenų restruktūrizavimą, juridinio asmens ir kreditorių neteisminius susitarimus, didinant nemokumo proceso išlaidų kontrolę, susiejant nemokumo administratoriaus atlygį su grąža kreditoriams.
- įtvirtinti naują nemokumo administratorių priežiūros modelį, apjungiant bankroto ir restruktūrizavimo administratorių profesijas į vieną ir iš valstybinės priežiūros pereinant į pusiau valstybinę, sukuriant nemokumo administratorių savivaldą.

Rengiant projektą įvertinta ir juo taip pat siekiama atsižvelgti į:

- 1) Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gegužės 13 d. posėdžio sprendimą (protokolas Nr. SPP-349);
- 2) Europos Komisijos 2014 m. kovo 12 d. rekomendaciją 2014/135/ES dėl naujo požiūrio į verslo žlugimą ir nemokumą (OL 2014 L 74, p. 65) (toliau – Komisijos rekomendacija);
- 3) Pasaulio banko atliekamo tyrimo „Doing Business“ verslo aplinkos nemokumo srityje vertinimo metodikos (toliau – „Doing Business“ metodika) nuostatas;
- 4) Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos rekomendaciją pagal Lietuvos ekonominės apžvalgos rekomendacijų įgyvendinimo priemonių planą (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. liepos 11 d. pasitarimo protokolas Nr. 44) (toliau – EBPO rekomendacija);
- 5) valstybinio audito ataskaitose „Įmonių restruktūrizavimo proceso valdymas“ ir „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“ nurodytas rekomendacijas;
- 6) 2015 m. gruodžio 4 d. Specialiųjų tyrimų tarnybos antikorporacinio vertinimo išvadą Nr. 4-01-8637 „Dėl bankroto ar restruktūrizavimo administratoriaus, jo padėjėjo atestacijos organizavimo ir jo veiklos priežiūros“.
- 7) 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2015/848 dėl nemokumo bylų (OL 2015 L 141, p. 19) (toliau – Reglamentas) taikymui užtikrinti reikalingas nuostatas.

Kartu su Projektu teikiami lydimieji projektai:

- 1) Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.70, 2.106, 6.410, 6.572 ir 6.765 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas, kurio tikslas nustatyti galimybę inicijuoti juridinio asmens likvidavimą juridinių asmenų registro tvarkytojo (toliau – JAR tvarkytojas) iniciatyva, kai juridinio asmens bankroto byla neiškeliamą dėl to, kad juridinis asmuo neturi turto ar jo nepakanka bankroto administravimo išlaidoms apmokėti, taip pat suderinti nuostatas dėl įmonės pirkimo–pardavimo;
- 2) Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 34, 80, 83, 87, 137, 163, 166, 175¹, 366, 632 ir 746 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas, kurio tikslas apmokestinti žyminiu mokesčiu ieškinius dėl juridinio asmens restruktūrizavimo bylos iškelimo ir atskiruosius skundus;
- 3) Lietuvos Respublikos darbo kodekso 62, 63, 149 ir 200 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – DK projektas), kurio tikslas aiškiau reglamentuoti darbo sutarties nutraukimą darbdavio bankroto atveju;
- 4) Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 114 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas, kurio tikslas suderinti šio įstatymo nuostatas su Projekto nuostatomis;
- 5) Lietuvos Respublikos fizinių asmenų įstatymo Nr. XI-2000 2, 6, 11, 12, 13, 14, 21, ir 29 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas, kurio tikslas suderinti šio įstatymo nuostatas su Projekto nuostatomis;
- 6) Lietuvos Respublikos garantijų darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymo Nr. XII-2604 2, 3, 5, 6, 7, 8 ir 10 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – GD projektas), kurio tikslas nustatyti galimybę mokėti išmokas darbuotojams iš Garantinio fondo, priėmus teismo nutartį atsisakyti iškelti juridinio asmens bankroto bylą ir siūlyti inicijuoti juridinio asmens likvidavimą JAR tvarkytojo iniciatyva;
- 7) Lietuvos Respublikos bankų įstatymo Nr. IX-2085 83, 85, 86, 87 straipsnių pakeitimo ir papildymo 85¹ straipsniu įstatymo projektas, kurio tikslas nustatyti finansinio turto pardavimo ir nemokumo administratoriaus paskyrimo ypatumus;
- 8) Lietuvos Respublikos centrinių kredito unių įstatymo Nr. VIII-1682 66, 68, 69 ir 70 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas, kurio tikslas nustatyti finansinio turto pardavimo ir nemokumo administratoriaus paskyrimo ypatumus;
- 9) Lietuvos Respublikos kredito unių įstatymo Nr. I-796 73, 75, 76 ir 77 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas, kurio tikslas nustatyti finansinio turto pardavimo ir nemokumo administratoriaus paskyrimo ypatumus;
- 10) Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo Nr. VIII-1835 20, 24, 34 ir 73 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas, kurio tikslas suderinti šio įstatymo nuostatas su Projekto nuostatomis;
- 11) Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo Nr. IX-1737 143, 147, 148, 154 ir 157 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – DĮ projektas), kurio tikslas suderinti šio įstatymo nuostatas su Projekto nuostatomis;
- 12) Lietuvos Respublikos žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga laikinojo įstatymo Nr. VIII-366 18 ir 18¹ straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – ŽAI projektas).

2. Projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai.

Projektas inicijuojamas, vykdant Vyriausybės programos įgyvendinimo planą.

Projekto rengėjas – Lietuvos Respublikos finansų ministerija. Projektą parengė Finansų ministerijos Atskaitomybės, audito, turto vertinimo ir nemokumo politikos departamento (direktorė Ingrida Muckutė, tel. 2390 164, el. p. Ingrida.Muckute@finmin.lt; direktoriaus pavaduotoja – Paulė Svorobovičienė, tel. (8 5) 239 0165, el. p. Paule.Svorobovicene@finmin.lt) Audito, turto vertinimo ir nemokumo valdymo skyrius (vedėja Siuzana Ščerbina–Dalibagienė, tel. 2390 052, el. p. Siuzana.Scerbina@finmin.lt). Tiesioginiai rengėjai: Juridinių asmenų nemokumo įstatymo

projekto I ir II dalys – skyriaus vedėja Siuzana Ščerbina-Dalibagienė, tel., (8 5) 239 0052, el. p. Siuzana.Scerbina@finmin.lt; projekto III dalis – vyriausioji specialistė Rasa Stanislovaitienė, tel. (8 5) 219 4423, el. p. Rasa.Stanislovaitiene@finmin.lt; vyriausioji specialistė Asta Misiukienė, tel. (8 5) 219 9382, el. p. AstaMisiukiene@finmin.lt; lydimieji įstatymų projektai – vyriausioji specialistė Dalia Šidagienė, tel. (8 5) 239 0092, el. p. Dalia.Sidagiene@finmin.lt.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai.

3.1. Teisės aktų taikymas

Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas (toliau – ĮRĮ) ir Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (toliau – ĮBĮ) taikomi šiuose įstatymuose nurodytų teisinių formų juridiniams asmenims, įregistruotiems Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka, kas neatitinka Reglamento taikymo srities, apimančios juridinio asmens pagrindinių interesų vietą¹, kuri nebūtinai sutampa su juridinio asmens buveinės vieta, arba įsisteigimo vietą². Taip pat ĮRĮ ir ĮBĮ neaptaria įmonių grupės koordinavimo proceso klausimų tarpvalstybinių įmonių grupės narių nemokumo atvejais, t. y. nenustato, ar tokiais atvejais būtų nemokumo administratoriui privaloma gauti kreditorių susirinkimo ar kitų asmenų patvirtinimą dėl dalyvavimo grupės koordinavimo procese ir kas turėtų šį patvirtinimą duoti, kaip to reikalauja Reglamento 64 str. 3 d.

ĮRĮ 1 str. 5 d. nustatyta, kad restruktūrizavimo metu įstatymų nuostatos, reglamentuojančios įmonės veiklą, įmonės kreditorių reikalavimų (jų dalies) atsisakymą, prievolių vykdymo terminų atidėjimą, privalomųjų įmokų mokėjimą, taikomos tiek, kiek šis įstatymas nenustato kitaip. ĮBĮ 1 str. 2 d., be kita ko, nustatyta, kad juridinių asmenų veiklą reglamentuojančiuose specialiuose įstatymuose gali būti nustatyti bankroto proceso ypatumai. Toks teisinis reguliavimas nėra nuoseklus įstatymų viršenybės požiūriu.

Keistina ĮRĮ 1 str. 4 d., nustatanti įstatymo taikymo išimtį, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos finansinio tvarumo įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje nurodytus subjektus, kuriems taikytinas specialus nemokumo režimas (pertvarkymas) pagal ES teisę dėl jų veiklos pobūdžio ir veiklos kontrolės ypatumų.

3.2. Nemokumo samprata

Įmonės nemokumas suprantamas kaip įmonės būseną, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.) ir pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės (ĮBĮ 2 str. 8 d.). Didžioji dalis įmonių į bankroto procesą patenka gerokai peržengusios nemokumo ribą ir jų turto pakanka padengti tik mažai daliai kreditorinių reikalavimų³. Kaip teigiama valstybinio audito ataskaitoje, įmonių finansinėse ataskaitose nėra išskiriami pradelsti įsipareigojimai, todėl nustatyti įmonės nemokumą, t. y. nustatyti, ar šie viršija pusę įmonės turto, yra sudėtinga ir galima tik gavus tikslesnius duomenis iš įmonės buhalterijos, o tai ne visada operatyviai pavyksta padaryti net teismui. Esant tokiam nemokumo apibrėžimui, yra dar sudėtingiau nustatyti, nuo kada įmonė atitinka nemokumo sąvoką ir kada vadovai turėjo inicijuoti bankrotą. Teismas neturėdamas tikslių duomenų taip pat neretai keldamas bankroto bylą remiasi turto ir įsipareigojimų santykiu arba daro prielaidą apie pradelstų įsipareigojimų dydį⁴.

Bankroto byla iškeliama, jeigu teismas nustatė, kad yra bent viena iš šių sąlygų: 1) įmonė yra nemoki arba įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo

¹ Pagrindinių interesų vieta – tai vieta, kurioje skolininkas nuolat administruoja savo interesus ir kurią gali nustatyti trečiosios šalys (Reglamento 3 str. 1 d.)

² Įsisteigimo vieta – bet kuri veiklos vieta, kurioje skolininkas vykdo arba tris mėnesius iki pareiškimo dėl pagrindinės nemokumo bylos iškėlimo pateikimo vykdė ne laikiną ekonominę veiklą naudodamas žmogiškuosius išteklius bei turtą. (Reglamento 2 str. 1 d.)

³ Valstybinio audito ataskaita „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“, p. 13.

⁴ Ten pat, p. 24.

santykiais susijusias išmokas; 2) įmonė negali arba negalės vykdyti įsipareigojimų (ĮBĮ 9 str. 7d.). Taigi, ĮBĮ sudaro sąlygas kelti bankroto bylą, kai įmonė dar nėra nemoki, todėl šis teisinio reguliavimo trūkumas turėtų būti pašalintas.

3.3. *Proceso koncentracija ir kiti principai*

CPK įtvirtina proceso koncentruotumo principą (CPK 7 str., 159 str.), kuris svarbus ir nemokumo procesams, kadangi leidžia užtikrinti spartesnę bylų nagrinėjimą. Šio principo įgyvendinimui, be kita ko, aktualios specialiujų įstatymų normos, reglamentuojančios bylų perdavimo taisykles. ĮBĮ nustato, kad įstatymo nustatytais atvejais byla gali būti perduodama bankroto bylą nagrinėjančiam teismui (ĮBĮ 15 str. 2 d.). ĮRĮ specialiujų normų šiuo klausimu nenustato, taigi, juridinio asmens restruktūrizavimo byloje nėra užtikrinamas koncentruotumo principas.

Įmonių restruktūrizavimo ir bankroto byloms taikomi bendrieji civilinio proceso principai, nustatyti CPK, suformuluoti teismų praktikos ir teisės doktrinos. Šios bylos pasižymi tam tikrais ypatumais, todėl jų nagrinėjimui ir nustatytų teisinio reguliavimo priemonių įgyvendinimui turėtų būti taikomi tiek bendrieji civilinio proceso principai, tiek specialieji nemokumo proceso principai, kurie nėra įtvirtinti ĮRĮ ir ĮBĮ, tuo sukeliant teisinį neaiškumą, tačiau yra reikšmingi Projekto tikslui pasiekti.

3.4. *Nemokumo procesų trukmė*

Įmonių bankroto atvejais bankroto proceso trukmė išlieka pakankamai ilga (per 2017 m. baigtų bankroto procesų procedūros vidutiniškai truko 1,9 m., o per 2016 m. laikotarpį – 2,1 m⁵, tuo tarpu Danijoje, Suomijoje procesų trukmė apie 1 metus, Latvijoje – 1,5 metų⁶). Nemokumo proceso trukmės optimizavimui didelę reikšmę turi ginčų nagrinėjimo taisyklės, kurias nustato tiek CPK, tiek specialieji įstatymai.

Nežiūrint į tai, kad šalių rungimosi principas ir teisė ginčyti sprendimus nemokumo procese užtikrina geresnes galimybes išsiaiškinti tikrąsias bylos aplinkybes, užtikrinti nemokumo proceso šalių interesų pusiausvyrą ir priimti teisingą sprendimą, tačiau praktiškai neribota galimybė skusti įvairius bankroto proceso dalyvių sprendimus stabdo bankroto procedūras ir ilgina bendrą bankroto procesą⁷. ĮRĮ ir ĮBĮ numato keletą ginčų apribojimų, t. y. tam tikros teismų nutartys nėra skundžiamos, tačiau jų nepakanka užtikrinti optimalią proceso trukmę. Be to, manytina, kad ĮBĮ nustatytas 24 mėnesių terminas turtui realizuoti įmonės likvidavimo metu taip pat turėtų būti trumpinamas (ĮBĮ 33 str. 7 d.).

Nei ĮRĮ, nei ĮBĮ nenustato ginčų dėl nemokumo proceso dalyvių sprendimų pirmosios instancijos teisme nagrinėjimo terminų. CPK teisės normos taip pat nenustato ginčų nagrinėjimo terminų pirmosios instancijos teisme. CPK 72 str. 1 d. nustato, kad teismas privalo rūpintis, kad civilinė byla teisme būtų išnagrinėta per kuo trumpesnę laiką, nebūtų vilkinamas bylos išnagrinėjimas, turi siekti, kad civilinė byla būtų išnagrinėta per vieną teismo posėdį. Pagal CPK 72 str. 2 d. atskiroms civilinių bylų kategorijoms įstatymų gali būti nustatytas bylos išnagrinėjimo terminas. CPK taip pat nenustato terminų atskiriesiems skundams, apeliaciniais skundams ir kasaciniais skundams išnagrinėti. Tik kai kuriais atvejais ĮRĮ ir ĮBĮ numato atskirųjų skundų Lietuvos apeliaciniame teisme išnagrinėjimo terminus, kurių reguliavimas nėra nuoseklus.

⁵ Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bei fizinių asmenų bankroto procesų 2017 m. apžvalga, 2018-02-07 Nr. (6.13)D4-278, p. 8. <http://www.avnt.lt/assets/Nemokumas/Duomenys-ir-analiz/2017-met-APZVALGA2018-01-31internetui3.pdf>

⁶ *Doing Business* 2018: <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdf>, 157, 161 ir 173 psl.

⁷ Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita Nr. VA-P-20-8-15 „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“, p. 21.

Be to, kreditorių sprendimų apskundimas reguliuojamas nenuosekliai, nemokumo procesai dažnai užtęsimi dėl ginčų teismuose nagrinėjimo, todėl tikslinga imtis priemonių dėl piktnaudžiavimo teisėmis išvengimo.

3.5. *Nemokumo proceso inicijavimas*

Šiuo metu ĮRĮ 6 straipsnyje nustatyta, kad įmonės restruktūrizavimą gali inicijuoti tik pati įmonė, kreditoriams tokia teisė nėra suteikta. Pagal „Doing Business“ metodiką nemokumo reguliavimo kokybės įvertis didėja, jei teisinis reguliavimas suteikia galimybę kreditoriams inicijuoti juridinio asmens restruktūrizavimą. Pažymėtina, kad Jungtinių Tautų tarptautinės prekybos teisės komisijos UNCITRAL Nemokumo teisės teisėkūros gairėse (toliau – UNCITRAL Nemokumo teisėkūros gairės) taip pat nurodoma, kad, atsižvelgiant į vieną svarbiausių restruktūrizavimo tikslų – padidinti turto vertę ir dėka verslo struktūrinių pokyčių tęsiamos ūkinės komercinės veiklos padidinti kreditorių reikalavimų tenkinimo galimybes, yra labai pageidautina, kad teisė inicijuoti juridinio asmens restruktūrizavimą nebūtų suteikiama išimtinai tik pačiam juridiniam asmeniui.

Nemokumo procesų inicijavimas pradedamas pareiškimo teismui iškelti nemokumo bylą pateikimu arba, jei inicijuoja kreditoriai, – inicijuojančių kreditorių pranešimu įmonei apie ketinimą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Tokiu būdu neskatinama ieškoti kitų juridinio asmens finansinę būklę gerinančių sprendimų ne teismo tvarka.

3.6. *Nemokumo proceso duomenys*

Reglamentas nustato valstybių narių pareigą steigti nemokumo registrus, kuriuose turėtų būti skelbiama atitinkama informacija (24 str.). Teisinis reguliavimas turėtų būti keičiamas, siekiant užtikrinti aiškumą, taikant šias Reglamento nuostatas.

Šiuo metu viešai skelbiami nemokumo byloje priimti ir jau įsiteisėję teismų sprendimai ir nutartys. Viešai skelbtinas „nuasmenintas“ teismų procesinių sprendimų versijas parengia, į Lietuvos teismų informacinę sistemą (toliau – LITEKO) įsėga ir paskelbia teismų pirmininkų ar skyrių pirmininkų įgalioti teismų tarnautojai (darbuotojai) arba teisėjai ne vėliau kaip per 10 darbo dienų po to, kai teismo procesinis sprendimas įsiteisėja. ĮRĮ ir ĮBĮ nustatyta pareiga teismui ne vėliau kaip kitą darbo dieną specialioje interneto svetainėje paskelbti informaciją apie atsisakymą iškelti restruktūrizavimo ar bankroto bylą bei informaciją apie priimtą pareiškimą dėl bankroto bylos įkėlimo. Už kitos informacijos teikimą kreditoriams, teismams ir kitoms ĮRĮ ir ĮBĮ nurodytoms institucijoms atsako nemokumo administratoriai. Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – Priežiūros institucija) duomenimis, Priežiūros institucija dažnai gauna skundų dėl administratorių veiksmų, neteikiant visos ar dalies prašomos informacijos, neinformuojant apie teismų procesinius sprendimus, kai toks įpareigojimas nustatomas paties teismo, ir tai vienas iš dažniausių pažeidimų. Atsižvelgiant į tai, kad nemokumo proceso duomenų teikimo ir skelbimo klausimai ĮRĮ ir ĮBĮ nėra nuosekliai sureguliuoti, kreditoriai gali gauti nevienodą informaciją, be to, tai dažnai sudaro papildomą administracinę naštą administratoriams. Nemokumo proceso duomenų teikimas, geriau išnaudojant informacinių sistemų galimybes, leistų užtikrinti didesnę nemokumo procesų skaidrumą, geresnes galimybes kreditoriams susipažinti su informacija apie nemokumo proceso eigą, mažinti administracinę naštą ir tobulinti nemokumo administratorių priežiūrą. Be to, finansų rinką reguliuojantys įstatymai vienais atvejais teisinės pasekmės sieja su nutarties priėmimu (pvz., Bankų įstatymo 85 str. 3 d., Kredito unijų įstatymo 75 str. 3 d., Draudimo įstatymo 147 str. 1 d., Atsiskaitymų baigtinumo mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemose įstatymo 2 str. 4 d.), o kitais atvejais su bankroto bylos iškėlimu ar nutarties įsiteisėjimu (pvz., Finansinių priemonių rinkų įstatymo 103 str. 6 d. 2 p., Vartojimo kredito įstatymo 22 str. 13 d. 1 p., Lietuvos banko įstatymo 53 str. 2 d.), todėl nuostatos dėl informacijos teikimo finansų rinkos dalyvių priežiūros institucijai turėtų būti peržiūrimos.

ĮRĮ nėra nustatyta pareiga restruktūrizavimo administratoriui reguliariai informuoti kreditorių susirinkimą (komitetą), įmonės valdymo organą, įmonės dalyvių susirinkimą apie restruktūrizavimo plano vykdymo eigą⁸.

Nors ĮRĮ 26 str. nuostatos reguliuoja restruktūrizuojamos įmonės kreditorių susirinkimo nutarimų priėmimo tvarką, tačiau įstatyme nėra pakankamai išsamiai apibrėžta restruktūrizuojamos įmonės kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarka, kreditorių nutarimų įforminimas, neįtvirtinta galimybė kreditoriams balsuoti elektroninių ryšių priemonėmis.

3.7. *Restruktūrizavimo procesas: iškėlimo sąlygos, juridinio asmens gyvybingumo vertinimas*

Restruktūrizavimo sąlygos nustatytos ĮRĮ 4 str. Jei įmonė yra laikoma nemokia, restruktūrizavimo byla jai negali būti iškelta. Įmonės gyvybingumas sprendžiant dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo nevertinamas. Sąlygos išsamiau vertinti įmonės gyvybingumą, kurio sąvoka ĮRĮ nėra apibrėžta ir naudojama, sudarytos, tik balsuojant dėl restruktūrizavimo plano projekto ir jį tvirtinant teisme (ĮRĮ 12 str.), t.y. kai jau restruktūrizavimo byla iškelta, tuo tarpu iki bylos iškėlimo reikalaujamiems restruktūrizavimo metmenims keliama reikalavimai nepadedą įvertinti juridinio asmens gyvybingumo.

Tai galimai sąlygoja mažą restruktūrizavimų sėkmingumą ir efektyvumą. Statistiniai duomenys rodo, kad restruktūrizavimo kaip verslo išsaugojimo galimybe įmonės dažnai nesinaudoja, sėkmingų restruktūrizavimo atvejų taip pat nėra daug, daugeliu atvejų restruktūrizavimas baigiasi bankrotu⁹. Nuo ĮRĮ taikymo pradžios (2001-07-01) iki 2018-03-31 iš viso restruktūrizavimo procesai pradėti 459 įmonėse, iš jų 48 įmonės sėkmingai baigtos restruktūrizuoti (tačiau 3 iš jų vėliau iškeltos bankroto bylos), 315 įmonių restruktūrizavimo procesai buvo nutraukti (iš jų 264 įmonėms iškelta bankroto byla), 9 bylos panaikintos, 87 įmonėse restruktūrizavimo procesai tebevykdomi¹⁰. Per 2017 m. pradėti 28 restruktūrizavimo procesai, t. y. 9,7 proc. mažiau nei per 2016 m. (31 įm.)¹¹.

3.8. *Restruktūrizavimo procesas: kreditorių apsauga*

ĮRĮ 14 str. 3 d. nustato, kad kreditorių susirinkimo sprendimas pritarti restruktūrizavimo planui yra priimamas kreditorių, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro ne mažiau kaip 2/3 visų teismo patvirtintų kreditorių reikalavimų sumos vertinės išraiškos. Dėl pritarimo restruktūrizavimo planui balsuoja visi kreditoriai, nepriklausomai nuo to, ar restruktūrizavimo planas turės įtakos jų civilinėms teisėms ir (ar) pareigoms. Taip pat ĮRĮ nėra išskirtos atskiros kreditorių grupės, balsuojant dėl restruktūrizavimo plano projekto. Be to, teismui, tvirtinant restruktūrizavimo planą, nėra įtvirtintos galimybės atsižvelgti į restruktūrizavimo planui prieštaraujančių kreditorių teises ir interesus bei vertinti šių kreditorių reikalavimų tenkinimą bankroto atveju. Tokiu būdu nėra sudarytos prielaidos pakankamai kreditorių teisių ir interesų apsaugai užtikrinti.

ĮRĮ numato galimybę restruktūrizuojamai įmonei gauti papildomą finansavimą pagal patvirtintą restruktūrizavimo planą, tačiau kreditorių, suteikusių kreditus restruktūrizavimo metu, neužtikrintus įkeitimu ir (ar) hipoteka, reikalavimų, kilusių įmonei negrąžinus šių kreditų sutartyse nustatytais terminais, tenkinimas pagal ĮRĮ 13 str. 5 d. numatytas, tik patenkinus pirmos eilės kreditorių reikalavimus. Nesuteikiant didesnio prioriteto šių kreditorių reikalavimams, nėra

⁸ Valstybinio audito ataskaita „Įmonių restruktūrizavimo proceso valdymas“, p. 28

⁹ Ten pat, p. 5.

¹⁰ Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bei fizinių asmenų bankroto procesų 2018 m. sausio – kovo mėn. apžvalga, 2018-05-04 Nr. (6.13)D4-746, p. 7. <http://www.avnt.lt/assets/Nemokumas/Duomenys-ir-analiz/2018-I-ketvAPZVALGA2018-04-30.pdf>

¹¹ Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bei fizinių asmenų bankroto procesų 2017 m. apžvalga, 2018-02-07 Nr. (6.13)D4-278, p. 8. <http://www.avnt.lt/assets/Nemokumas/Duomenys-ir-analiz/2017-met-APZVALGA2018-01-31internetui3.pdf>

sudaromos pakankamos prielaidos restruktūrizavimo proceso veiksmingumui. Be to, šiuo metu galiojančios teisinio reguliavimo nuostatos nesuteikia papildomam finansavimui apsaugos įmonės bankroto atveju, todėl teisinis reguliavimas turėtų būti keičiamas, siekiant sudaryti prielaidas restruktūrizuojamai įmonei gauti finansinę paramą.

3.9. *Restruktūrizavimo procesas: kiti ypatumai*

Restruktūrizavimui pradėti reikalaujama 2/3 įmonės dalyvių pritarimo (ĮRĮ 5 str. 3 d. ir 6 str. 1 d.). Manoma, kad šis reikalavimas turėtų būti mažinamas, siekiant skatinti finansinių sunkumų turinčių, tačiau perspektyvių juridinių asmenų restruktūrizavimą.

Restruktūrizavimo administratoriaus dalyvavimas yra privalomas įmonės restruktūrizavimo byloje nuo teismo nutarties iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos iki teismo nutarties nutraukti įmonės restruktūrizavimo bylą ar baigti įmonės restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos (ĮRĮ 9 str. 2 d., 15 str. 1 d., 7 str. 8 d. 2 p.).

Restruktūrizavimo administratoriaus kandidatūra pateikiama kartu su pareiškimu teismui dėl įmonės restruktūrizavimo bylos iškėlimo (ĮRĮ 6 str. 3 d.), o restruktūrizavimo administratoriaus atlyginimo suma – susitarimo su įmone objektas (ĮRĮ 15 str. 2 d.). Nuostatų dėl galimybės susitarti dėl atlyginimo JANĮ projekte keisti nėra siūloma, kol ES lygiu nebus priimtas šiuo metu svarstomas tam tikrus nemokumo teisės aspektus harmonizuojantis teisės aktas (Direktyva), tačiau siūloma aiškiau sureguliuoti nuostatas dėl atlyginimo sumos pateikimo teismui, nes pagal ĮRĮ 7 str. 8 d. 4 p. ir ĮRĮ 6 str. 4 d. 1 p. nėra aišku, kaip teismas sužino administratoriaus atlyginimo sumą, kurią reikia nurodyti nutartyje iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą.

Praktikoje pasitaiko situacijos, kai įmonės piktnaudžiauja ĮRĮ 8 str. suteikiamomis galimybėmis sustabdyti išieškojimus pagal įmonės skolas, taip pat palūkanų ir netesybų skaičiavimą. Įmonės kreipiasi į teismą dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo, tačiau nustatytais terminais nepateikia restruktūrizavimo plano, nevykdo plano arba jį vykdo netinkamai, nepateikia plano įgyvendinimo akto, teismui pateikia įstatymo reikalavimų neatitinkantį planą, todėl teismas priima sprendimą nutraukti restruktūrizavimo bylą (ĮRĮ 28 str. 1 d.). Vis dėlto, tai neapriboja įmonės galimybių pakartotinai kreiptis dėl restruktūrizavimo bylos jai iškėlimo ir vėl naudotis restruktūrizavimo proceso metu suteikiamomis lengvatomis, nors restruktūrizavimo tikslas – padėti juridiniam asmeniui įveikti finansinius sunkumus, taikant įvairias ekonomines, technines, organizacines ir kitas priemones, išlaikant pusiausvyrą tarp skolininko ir kreditorių interesų.

ĮRĮ 28 str. 2 d. nustato, kad, įsiteisėjus teismo nutarčiai nutraukti įmonės restruktūrizavimo bylą, jeigu nustatytais terminais restruktūrizavimo planas nebuvo pateiktas, planas buvo nevykdomas arba vykdomas netinkamai, nebuvo pateiktas plano įgyvendinimo aktas, ir jeigu yra kitų ĮBĮ nurodytų bankroto bylos iškėlimo sąlygų, teismui turi būti pateiktas pareiškimas dėl įmonės bankroto bylos iškėlimo ĮBĮ nustatyta tvarka, tačiau praktikoje nutraukus restruktūrizavimo bylą paprastai bankroto klausimas nėra sprendžiamas.

3.10. *Bankroto procesas: beturčių įmonių bankrotai ir supaprastinti bankroto procesai*

Beturėmis įmonėmis šiame aiškinamajame rašte vadinamos įmonės, kurios neturi turto ar jo nepakanka teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti. Bankroto byla nagrinėjama supaprastinto bankroto proceso tvarka, jei pareiškimo iškelti bankroto bylą nagrinėjimo metu teismas daro pakankamai pagrįstą prielaidą, kad įmonė neturi turto ar jo nepakanka teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti ir:

a) teismas pasiūlo asmeniui, pateikusiam pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei, įmokėti į teismo depozitinę sąskaitą nurodytą teismo nustatyto dydžio sumą ir šis asmuo įmoka šią sumą arba ĮBĮ 3 str. 1, 3, 4 ar 6 punkte nurodytas kreditorius (atstovaujantis valstybės instituciją) pateikė teismui pareiškimą iškelti įmonei bankroto bylą ir paskirti administratorių, prisiimančią riziką, arba

b) įmonės darbuotojas pateikė pareiškimą iškelti įmonei bankroto bylą (ĮBĮ 10 str. 10 d.).

ĮBĮ 13-1 str. 1 d., be kita ko, nustato, kad supaprastinto bankroto proceso metu kreditorių susirinkimo kompetencijai skirtus turto pardavimo klausimus sprendžia teismas, o pagal šio straipsnio 11 d. – supaprastinto bankroto proceso metu kreditorių susirinkimai nešaukiami. Todėl atsiranda teisinis neaiškumas dėl visų klausimų sprendimo bankroto byloje, kai kreditorių susirinkimai nešaukiami, kuris turėtų būti pašalintas.

Praktikoje supaprastinto bankroto procesus dažnai administruoja bankroto administratoriai savo lėšomis, neretai neturėdami galimybės padengti šias išlaidas, išieškant žalą iš kaltų asmenų, o kreditoriai retai naudojami ĮBĮ numatyta galimybe įmokėti į teismo depozitinę sąskaitą nustatyto dydžio sumą. Praktikoje taip pat dažni atvejai, kai bankroto proceso eigoje, pardavus turtą (iš jo galimai ir įkeistą) ar jo dalį, nustatoma, kad lėšų teismo ir administravimo išlaidoms neužteks, ir teismas priima nutartį taikyti supaprastintą bankroto procesą (ĮBĮ 13¹ str. 1 d.). Galimybė pradėti taikyti supaprastintą procesą bet kuriuo bankroto proceso metu neskatina greitesnio procedūrų užbaigimo. Priežiūros institucijos duomenimis¹², supaprastinti bankroto procesai sudaro apie 40 procentų visų bankrotų ir turi tendenciją didėti.

3.11. Bankroto procesas: galimybė iš bankroto pereiti į restruktūrizavimą

Galiojančios ĮBĮ ir ĮRĮ nuostatos nesuteikia galimybės įmonei, kuriai iškelta bankroto byla, nutraukti bankroto bylą ir pereiti į restruktūrizavimą, ir tai atima galimybę dar vykdančiai ūkinę komercinę veiklą bankrutuojančiai įmonei, pasikeitus aplinkybėms, su kreditorių pagalba atstatyti įmonės veiklą restruktūrizuojant įmonę. ĮRĮ nustatyta, kad restruktūrizavimo byla negali būti iškelta, jei įmonė yra bankrutuojanti (4 str. 3 d.).

3.12. Bankroto procesas: bankroto administravimo išlaidos ir atlygis administratoriui

Praktikoje daug ginčų kelia ĮBĮ (10 str. 4 d. 7 p. ir 36 str. 4 d.) nustatytas administravimo išlaidų ir administratoriaus atlyginimo mokėjimas iki pirmojo kreditorių susirinkimo. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (2010-11-30 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2010 „Dėl administratoriaus atlyginimo ir kitų administravimo išlaidų dydžio nustatymo kriterijų“) išaiškino, kad atlyginimas administratoriui iki pirmojo kreditorių susirinkimo negali būti išmokamas, nes administravimo išlaidų sąmatą tvirtina ir atlyginimą administratoriui nustato kreditorių susirinkimas. Esant tokiam reguliavimui administratoriai iki pirmojo kreditorių susirinkimo (3–5 mėnesius) negauna atlygio, o tai apsunkina bankroto administravimo paslaugų teikimą, ypač administratoriams – fiziniams asmenims.

ĮBĮ 36 str. 5 d. nustato, kad administratoriaus atlyginimas nustatomas už visą įmonės administravimo laikotarpį, atsižvelgiant į Vyrųsybės patvirtintas Atlyginimo administratoriui už bankroto administravimą nustatymo taisykles, kuriose nustatomi rekomendaciniai administratoriaus atlyginimo dydžiai. Administratoriaus atlyginimas yra siejamas su administratoriaus veiklos rezultatais ir nepriklauso nuo bankroto procedūros trukmės. Konkreti administratoriaus atlyginimo suma (atsižvelgiant į tai, ar bankrutuojanti ir (arba) bankrutavusi įmonė tęsia (vykdo) veiklą, į parduodamo įmonės turto rūšį ir jo kiekį, gautas lėšas iš parduoto įmonės turto, bankroto metu išieškotas sumas, taip pat į įmonei iškeltų bylų ir pareikštų civilinių ieškinių sudėtingumą ir skaičių) ir jo mokėjimo tvarka (atlyginimo suma gali būti išmokama visa iš karto baigus bankroto procesą arba dalimis vykdant bankroto procesą) nustatoma pavedimo sutartyje. Toks reguliavimas praktikoje skirtingai interpretuojamas, be to, neužtikrina pakankamo skaidrumo, nustatant administratoriaus atlyginimą, todėl būtina jį tikslinti.

3.13. Bankroto procesas: juridinio asmens turto pardavimas

ĮBĮ 23 str. 5 p. nustatyta kreditorių susirinkimo teisė tvirtinti įmonės turto pardavimo kainą, tačiau nereglamentuota, kokiais principais vadovaujantis parduodamas turtas.

¹² <http://www.avnt.lt/assets/Nemokumas/Duomenys-ir-analiz/2017-I-III-ketvAPZVALGA2017-10-23.pdf>

ĮBĮ nedraudžia bankroto metu parduoti įmonės ar jos dalies kaip turtinio komplekso, tačiau tokio pardavimo procedūros ar sąlygos ĮBĮ neaprašytos, o Civilinio kodekso normos, pagal kurias parduodant įmonę ar jos dalį kaip turtinį kompleksą įmonės pirkejas perima visus įmonės įsipareigojimus, bankroto atveju negali būti taikomos. Be to Civilinio kodekso 6.410 straipsnyje nustatyta, kad šeštos knygos 4 dalies 23 skyriaus 9 skirsnio normos, reglamentuojančios įmonės pirkimą-pardavimą, netaikomos tais atvejais, kai parduodamas įkeistas įmonės turtas, taip pat kai įmonės turtą parduoda jos administratorius ar antstolis.

3.14. Bankroto procesas: įkeisto turto pardavimas arba perdavimas

ĮBĮ 33 str. 6 d. nustato įkeisto turto pardavimo ir perdavimo tvarką. Įkeistas turtas privalomai turi būti parduodamas iš varžytynių ir tik nepardavus turto varžytynėse jis gali būti perduotas įkaito turėtojiui. Esamas reguliavimas neskatina greito turto realizavimo.

ĮBĮ 36 str. 1 d. nustato, kad administravimo išlaidos gali būti apmokamos ir iš lėšų, gautų pardavus įkeistą turtą, tačiau ĮBĮ nenustatyta, kokią dalį lėšų, pardavus ar perdavus įkeistą turtą, įkaito turėtojas turėtų skirti administravimo išlaidoms. Tai sukelia problemas tvirtinant administravimo išlaidų sąmatą.

3.15. Kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumas

Šiuo metu ĮBĮ 34 ir 35 straipsniuose nustatytas toks kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumas:

- pirmiausiai tenkinamai įkeitimu ir (arba) hipoteka užtikrinti kreditoriaus reikalavimai. Jie tenkinami iš lėšų, gautų pardavus įkeistą įmonės turtą, arba perduodant įkeistą turtą;
- iš likusių lėšų pirmiausiai tenkinami darbuotojų reikalavimai, susiję su darbo santykiais; reikalavimai atlyginti žalą dėl suluošinimo ar kitokio kūno sužalojimo, susirgimo profesine liga arba dėl mirties nuo nelaimingo atsitikimo darbe; žemės ūkio veiklos subjektų reikalavimai sumokėti už parduotus žemės ūkio produktus;
- po to tenkinami valstybės institucijų reikalavimai (ĮBĮ 35 str. 3 dalis);
- galiausiai tenkinami visi likusieji kreditorių reikalavimai.

ĮRĮ (13 str. 3 – 6 d.) nustato:

- pirmąją eilę tenkinami darbuotojų reikalavimai, susiję su darbo santykiais (įskaitant gyventojų pajamų mokestį ir valstybinio socialinio draudimo įmokas); reikalavimai atlyginti žalą dėl suluošinimo ar kitokio kūno sužalojimo, susirgimo profesine liga arba dėl mirties nuo nelaimingo atsitikimo darbe; fizinių ir juridinių asmenų reikalavimai sumokėti už perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją bei įkeitimu ir (ar) hipoteka užtikrinti kreditorių reikalavimai, neviršijantys įkeisto, restruktūrizavimo metu neparduodamo, turto vertės.
- antrąją eilę tenkinami visi likusieji kreditorių reikalavimai, išskyrus tam tikras išimtis. Kreditorių, suteikusių kreditus, neužtikrintus įkeitimu ir (ar) hipoteka, reikalavimai, kilę įmonei negrąžinus šių kreditų sutartyse nustatytais terminais, tenkinami tarp pirmos ir antros eilės kreditorių reikalavimų;
- trečiąją eilę tenkinami restruktūrizuojamos įmonės dalyvių, iki restruktūrizavimo bylos iškelimo tapusių įmonės kreditoriais, kurie vieni ar su kitais dalyviais kontroliuoja restruktūrizuojamą įmonę (tapusių įmonės kreditoriais tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai per patronuojančias arba dukterines įmones ar per kitų teisinių formų juridinius asmenis, kurių dalyvių susirinkimo sprendimų priėmimui jie gali daryti įtaką (toliau – patronuojančios arba dukterinės įmonės), reikalavimai, nesusiję su darbo santykiais.

Toks teisinio reguliavimo nenuoseklumas turėtų būti pašalintas, taip pat kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumas turėtų būti peržiūrėtas tarptautinių rekomendacijų kontekste.

3.16. Bankroto procesas: kitos tobulintinos sritys

ĮBĮ 10 str.7 d. 4 p. nustatyta: „jeigu per 30 dienų nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos administratorius pranešė suinteresuotiems asmenims, kad įmonės sudarytų sutarčių, kurių vykdymo terminas dar nepasibaigė, nevykdys, šios sutartys (tarp jų nuomos, panaudos), išskyrus darbo sutartis ir sutartis, iš kurių kyla bankrutuojančios įmonės reikalavimo teisės, laikomos pasibaigusiomis, o dėl šios priežasties atsiradę reikalavimai yra tenkinami šio įstatymo 35 straipsnyje nustatyta tvarka“. Ši nuostata nedera su ĮBĮ 17 straipsnio 2 dalies nuostata, kad administratorius per šio įstatymo 10 straipsnio 7 dalies 4 punkte nustatytą terminą turi pranešti suinteresuotiems asmenims apie priimtą sprendimą toliau vykdyti įmonės sutartis, sudarytas iki nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos.

ĮBĮ nustato atitinkamas pareigas asmenims, įskaitant vyriausiąjį buhalterį (buhalterį) pateikti teismui bankroto bylai nagrinėti reikalingus dokumentus (9 str. 2 d.). Teismas taip pat gali, gavęs pareiškimą iškelti bankroto bylą, be kita ko, kviesti į teismą įmonei iki bankroto bylos iškėlimo apskaitos paslaugas teikusios įmonės vadovą, įmonės apskaitos struktūrinio padalinio vadovą, vyriausiąjį buhalterį (buhalterį) ir kitus atsakingus darbuotojus. Galiojantis bankroto teisinis reguliavimas nustato, kad bankroto administratoriumi, be kita ko, negali būti vyriausiasis buhalteris (buhalteris), įmonės apskaitos struktūrinio padalinio vadovas. ĮBĮ nenustatyta vyriausiojo buhalterio (buhalterio) sąvoka, todėl ji suprantama pagal Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymo nuostatas, kurių gali būti nepakankama, siekiant tinkamai sureguliuoti atitinkamas teises ir pareigas juridinio asmens bankroto proceso metu.

Pagal ĮBĮ 28 str. 2 d. administratorius privalo pasiūlyti sudaryti taikos sutartį tik neribotos civilinės atsakomybės įmonės savininkui (savininkams). Siūloma nekeisti šio reguliavimo, įvertinus neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens dalyvių padėtį bankroto atveju ir galimą administracinę našta, informuojant visų kitų juridinių asmenų dalyvius.

3.17. *Administratorius*

Pagal galiojančią reglamentavimą restruktūrizavimo administratorius ir bankroto administratorius yra nors ir susijusios bei turinčios daug panašumų, bet atskiros profesijos, kurioms taikomi šiek tiek skirtingi reikalavimai. Administratoriumi gali būti fizinis asmuo arba juridinis asmuo. Administratoriai juridiniai asmenys privalo turėti bent vieną darbuotoją, įgijusį teisę teikti įmonių restruktūrizavimo (arba atitinkamai bankroto) administravimo paslaugas, taip pat teisę teikti įmonių restruktūrizavimo (arba atitinkamai bankroto) administravimo paslaugas privalo turėti ir juridinio asmens, siekiančio teikti įmonių restruktūrizavimo (arba atitinkamai bankroto) administravimo paslaugas, vadovo pareigas einantis asmuo (ĮBĮ 11² str., ĮRĮ 16 str.). Kai administratoriumi paskirtas juridinis asmuo, kyla neaiškumų dėl atsakomybės, kai nesilaikoma teisės aktų, taikymo. Be to, taikomi atskiri reikalavimai drausti profesinę civilinę atsakomybę privalomuoju draudimu. Pagal galiojančią reglamentavimą bankroto administratorius, administruojantis fizinio asmens bankroto procesą, turi sudaryti sutartį tiek dėl profesinės civilinės atsakomybės draudimo fizinių asmenų bankroto atveju, tiek bankroto (arba restruktūrizavimo, jei asmeniui suteikta teisė teikti tik restruktūrizavimo paslaugas) atveju.

Bankroto byloje administratoriai skiriami naudojantis Bankroto administratorių atrankos kompiuterine programa (ĮBĮ 11 str. 2 d.) (toliau – Atrankos programa), kuri atrenka administratorių atsitiktine tvarka pagal bankrutuojančios įmonės ir administratoriaus veiklą apibūdinančius kriterijus bei padeda užtikrinti skaidrų ir objektyvų administratoriaus skyrimą. Atsižvelgiant į tai, keisti nemokumo administratoriaus skyrimo tvarkos bankroto byloje nesiūloma, tačiau įmonę apibūdinantys kriterijai (įmonės dydis, veiklos rūšis, bankroto proceso vykdymo ypatumai) turėtų būti tikslinami, siekiant teisinio aiškumo ir veiksmingumo. Be to, veiklos rūšies nustatymas būtų nebeaktualus kredito įstaigų ir draudimo įmonių bankroto procesų reguliavime netaikant Atrankos programos.

Šiuo metu galiojančio teisinio reguliavimo dėl nutarčių apskundimo skiriant bankroto ar restruktūrizavimo administratorių keisti nėra siūloma, nes jos sudaro pakankamas prielaidas nemokumo procedūrų veiksmingumui užtikrinimui.

3.18. *Nemokumo administratorių veiklos priežiūra ir nemokumo administratorių savivalda*

Šiuo metu restruktūrizavimo administratorių ir bankroto administratorių veiklos priežiūrą ir tokias funkcijas kaip administratorių sąrašų tvarkymas, kvalifikacinių egzaminų organizavimas, etikos kodekso laikymosi kontrolė ir kitos, atlieka Priežiūros institucija vadovaudamasi Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka (ĮBĮ 11 str. 12 d., ĮRĮ 15 str. 3 d.).

ĮRĮ ir ĮBĮ taip pat nustato, kad už pažeidimus, nustatytus tikrinant restruktūrizavimo arba bankroto administratoriaus veiklą, Priežiūros institucija gali skirti šias nuobaudas: įspėjimą arba viešą įspėjimą. Jeigu tas pats asmuo turi dvi galiojančias nuobaudas, priežiūros institucija turi kreiptis į Atestavimo komisiją su siūlymu panaikinti restruktūrizavimo arba bankroto administratoriaus pažymėjimo galiojimą, kuri, vadovaudamasi teisingumo ir protingumo kriterijais, gali pritarti arba nepritarti siūlymui panaikinti restruktūrizavimo arba bankroto administratoriaus pažymėjimo galiojimą, atsižvelgdama į teisės pažeidimo pobūdį, jo mastą ir kitas reikšmingas aplinkybes (ĮBĮ 11⁷ str. 2 d., ĮRĮ 20 str. 2 d.). Kadangi pažymėjimai suteikiami tikrai fiziniams asmenims, galiojantis reglamentavimas nenumato galimybės panaikinti juridinio asmens teisę teikti bankroto ar restruktūrizavimo administravimo paslaugas.

Restruktūrizavimo ir bankroto administratorių savivaldos klausimai ĮRĮ ir ĮBĮ nereglamentuojami.

3.19. *Siūlomi lydimųjų teisės aktų pakeitimai: kredito įstaigų ir draudimo įmonių veiklą reguliuojančių įstatymų projektai (Bankų įstatymo, Centrinųjų kredito unijų įstatymo, Kredito unijų įstatymo, Draudimo įstatymo)*

Pagal galiojančią reguliavimą bankams, kredito unijoms, centrinei kredito unijai (toliau – kredito įstaigos), kurių veiklos priežiūra priskirta Lietuvos bankui, bankroto administratorius parenkamas ir paskiriamas bendra ĮBĮ nustatyta tvarka, naudojant Atrankos programą. Kredito įstaigos yra vienintelė pagal veiklos rūšies ypatumus išskirta įmonių grupė, kurios įmonės parenkant bankroto administratorių vertinama specialaus administravimo patirtis. Be to, kredito įstaigos galėtų būti priskiriamos ir pagal bankroto proceso ypatumus išskirtai įmonių grupei, kaip įmonės, kurios priklauso ne tik Lietuvos Respublikos, bet ir kitos valstybės (kitų valstybių) jurisdikcijai.

Kredito įstaigų administratoriaus parinkimas naudojantis Atrankos programa turi trūkumų, nes, viena vertus, tokioms, įstaigoms reikalinga ypatinga, dažnu atveju – tarptautinio lygio administratoriaus kompetencija, kita vertus, administratoriams pagal nacionalinį reguliavimą praktiškai sunku įgyti tokios patirties, nes Atrankos programa kredito įstaigoms administruoti suteikia prioritetą turintiems tokių įmonių administravimo patirties administratoriams ir praktiškai neturintis tokios patirties administratorius būtų paskirtas administruoti kredito įstaigą tik tuo atveju, jei turintys tokios patirties administratoriai nepateiktų sutikimo administruoti kredito įstaigą.

Kredito įstaigų bankroto proceso efektyvus vykdymas ypač svarbus dėl tinkamos vartotojų, kurių paprastai būtų labai daug, apsaugos užtikrinimo ir pasitikėjimo visa finansų rinka išlaikymo ir stiprinimo. Konstitucinis Teismas ne kartą yra pažymėjęs, kad finansų srityje vykdoma ūkinė veikla, *inter alia* finansinių paslaugų teikimas, yra viena iš specifinių ūkinės veiklos rūšių; jai būdinga tai, kad ją vykdant tiesiogiai daroma įtaka šalies finansų sistemai, kartu ir visam šalies ūkiui. Finansų sistemos stabilumas ir efektyvumas yra reikšmingas viešasis interesas, esminė rinkos veikimo sąlyga, lemianti šalies ūkio augimą. Todėl pagal Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalį įstatymų leidėjas, reguliuodamas finansinę ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, turi nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad būtų užtikrintas šalyje veikiančios finansų sistemos saugumas, stabilumas ir patikimumas. Kredito įstaigų veiklos svarba yra išskirtinė, poveikis visuomenei – rezonansinis, jų bankrotui administruoti būtina speciali ir galimai kiekvienu konkrečiu atveju kitokia administratoriaus kompetencija, kurios Atrankos programos pagalba

negalima įvertinti. Galimi atvejai, kai bus reikalinga tarptautinio bendradarbiavimo su kitų valstybių finansų institucijomis patirtis, administratoriaus kompetencija, susijusi su kredito įstaigų turto ir išsipareigojimų specifiška, todėl asmenys, esantys Nemokumo administratorių sąraše, galimai netenkintų specialiųjų reikalavimų ir iškiltų poreikis paskirti atitinkantį specialius reikalavimus, nesantį Nemokumo administratorių sąraše, kitoje ES valstybėje narėje įgijusį analogišką teisę ir praktikuojantį asmenį.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reglamentavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

4.1. Įstatymo taikymas

Siekiant teisinio aiškumo inicijuojant juridinių asmenų nemokumo (bankroto ir restruktūrizavimo) procesus Lietuvos Respublikoje, užtikrinant Europos Sąjungos (toliau – ES) teisės taikymą, Projekte siūloma atsisakyti nuostatų, kad įstatymas taikomas tik Lietuvos Respublikoje įsteigtiems juridiniams asmenims.

Taip pat siūloma panaikinti šiuo metu galiojantį teisinį nenuoseklumą ir vienodai reguliuoti įstatymų viršenybės klausimus bei nustatyti, kad juridinių asmenų veiklą reguliuojančiuose įstatymuose gali būti nustatyti ne tik juridinių asmenų bankroto proceso, bet ir restruktūrizavimo proceso ypatumai. Be to, siūloma nustatyti, kad nuostatos, reguliuojančios juridinių asmenų restruktūrizavimo procesą, netaikomos, be kita ko, atitinkamiems Lietuvos Respublikos finansinio tvarumo įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje nurodytiems subjektams.

4.2. Nemokumo samprata

Bankroto proceso efektyvumas (kreditorių reikalavimų tenkinimas ir bankroto proceso trukmė) didele dalimi priklauso nuo laiku priimtų sprendimų nemokumo problemoms spręsti. Šiuo požiūriu juridinio asmens nemokumo sąvoka – vienas iš svarbiausių nemokumo teisinio reguliavimo aspektų. Viena vertus, pasinaudoti nemokumo procesu turėtų būti paprasta, kita vertus, svarbu užtikrinti, kad nemokumo procesai nebūtų pradedami per anksti. Nuo nemokumo sąvokos priklauso teisiniuose santykiuose dalyvaujančių subjektų teisių ir pareigų atsiradimo pagrindai, todėl šios sąvokos apibrėžimas turėtų būti pagrįstas ir aiškus visoms nemokumo procese dalyvaujančios šalims. Projekte siūloma iš esmės keisti nemokumo sampratą ir iš to kylančias pasekmes, kai nemokumas nebūtinai turi reikšti neišvengiamą bankrotą.

Įvertinus kitų šalių skirtingą patirtį, tarptautines ir nacionalines¹³ rekomendacijas, siūloma nustatyti, kad juridinio asmens nemokumas – juridinio asmens būseną, kai juridinis asmuo laiku nevykdo prievolių arba juridinio asmens išsipareigojimai viršija jo turto vertę. Keliant juridinio asmens bankroto bylą turėtų būti nustatoma reali į balansą įrašyto turto vertė, o juridinio asmens balanso duomenimis apie turtą ir jo vertę būtų galima remtis tik tuo atveju, kai nekyla abejonių dėl balanso duomenų patikimumo¹⁴.

Tokios nemokumo sąvokos įtvirtinimas užtikrintų objektyvesnę ir aiškesnę skolininko finansinės padėties įvertinimą, o nuostatos, nustatančios teisės kreiptis dėl nemokumo bylos iškėlimo atsiradimą, užtikrintų, kad bankroto byla būtų keliama laiku. Projekte numatoma nemokumo sąvoka sudarytų prielaidas juridinio asmens bankroto bylą iškelti nedelsiant, kai dėl bankroto bylos iškėlimo kreipiasi juridinio asmens vadovas arba likvidatorius. Kreditoriaus teisė kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo atsirastų tik po tam tikrų Projekte numatytų aplinkybių, kas suponuoja, kad juridinio asmens prievolių įvykdymo terminai būtų pradelsti, o juridinio asmens

¹³ Valstybinio audito ataskaita „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“, p. 6.

¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015-04-30 Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procedūrų pradžią reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvos teismų praktikoje apžvalga NR. AC-41-1, taip pat Lietuvos apeliacinio teismo 2015-04-02 nutartis civ. byloje Nr. e2-678-381/2015; 2015-06-05 nutartis civ. byloje Nr. e2-1077-241/2015.

pajėgumas vykdyti savo prievolės jau būtų abejotinas, todėl būtų sudarytos teisinės prielaidos, kad juridinio asmens bankroto byla neturėtų būti iškelta per anksti ar piktnaudžiaujant.

Tarptautinėse rekomendacijose¹⁵ nurodoma, kad skolininko nemokumo sąvoka gali būti apibrėžiama pagal likvidumo testą – skolininko negalėjimą įvykdyti prievolių, taip pat pagal balanso testą, kai skolininko įsipareigojimai viršija jo turto vertę. Teigiama, kad likvidumo testas – labiausiai paplitęs, kurį taikant, skolininko nemokumo procesas gali būti pradedamas pakankamai anksti, sudarant prielaidas minimizuoti turto išėikvojimą, taip pat taikant šį testą, sudaromos pakankamai palankios galimybės pasinaudoti nemokumo procedūromis. Tuo tarpu balanso testas, kai jis taikomas kaip savarankiškas pagrindas nemokumo procedūroms pradėti, gali tik paskatinti vėlesnius nemokumo procesus. Be to, šis testas turi nemažai trūkumų dėl turto vertinimo neaiškumų, galimai nepatikimų finansinių ataskaitų duomenų, papildomo ekspertų poreikio dėl turto rinkos kainos nustatymo. Remiantis balanso testu, paslaugų įmonės gali būti laikomos faktiškai nemokiomis dėl turto trūkumo, netgi jei verslas iš esmės yra gyvybingas, kitu atveju – verslas gali turėti ir teigiamą balansą, tačiau neturėti grynųjų lėšų veiklai vykdyti. Taikant balanso testą restruktūrizavimo galimybių praktiškai nebelieka, o užtikrinti skolininko turto masės maksimizavimą yra pakankamai sudėtinga. Tačiau, kaip nurodoma tarptautinėse rekomendacijose, gali būti tikslinga taikyti balanso testą kartu su likvidumo testu. Tokiu atveju balanso testas gali būti naudingas, nustatant nemokumą, vertinant tai, ar turto (kaip jis bebūtų vertinamas) pakaktų padengti skolininko įsipareigojimams, įskaitant ir tuos, kurių terminai dar nėra suėję. Kai kuriose jurisdikcijose minėti testai vartojami kartu įvairiais būdais, pvz. gali būti numatytas reikalavimas, kad skolininkas ne tik negalėtų vykdyti įsipareigojimų, bet ir turėtų būti per daug įsiskolinęs, o per didelis įsiskolinimas būtų suprantamas kaip skolininko negalėjimas įvykdyti prievolių, kurių mokėjimo terminai suėję, dėl to, kad jo įsipareigojimai viršija turtą. Toks nemokumo įvertinimas geriau atskleistų skolininko esamą ir būsimą finansinę padėtį¹⁶. Pažymima, kad nemokumo teisinis reguliavimas gali nustatyti, kad taikomas tiek likvidumo, tiek balanso testai, ir tokiais atvejais procedūros galėtų būti pradedamos, kai vienas iš testų gali būtų patenkinamas.

Šiaurės – Baltijos šalių rekomendacijos nemokumo teisei¹⁷ nurodo, kad nemokumas reiškia skolininko negalėjimą apmokėti skolų, kurių apmokėjimo terminai yra suėję ir šis negalėjimas nėra laikinas. Tokia sąvoka įtvirtinta Švedijos ir Suomijos bankroto įstatymuose¹⁸. Estijos bankroto įstatymas nustato, kad skolininkas yra nemokus, kai jis negali apmokėti skolų ir šis negalėjimas nėra laikinas, ir, jei skolininkas juridinis asmuo, taip pat kai jo turto nepakanka įsipareigojimams padengti ir šis nepakankamumas nėra laikinas. Jei dėl bankroto kreipiasi pats skolininkas, laikoma, kad skolininkas yra nemokus¹⁹. Panašios nuostatos yra įtvirtintos Norvegijos teiseje, t. y. čia taikomas tiek likvidumo, tiek balanso testas kartu²⁰. Vokietijoje juridinių asmenų atveju taikomas tiek likvidumo, tiek balanso testas. Be to, Šiaurės – Baltijos šalių rekomendacijos²¹ nurodo, kad nemokumas turėtų būti preziumuojamas, jeigu skolininkas, nepaisant kreditoriaus prašymo, neapmokėjo skolos, suėjęs mokėjimo terminui, per trumpą papildomai skirtą laikotarpį, ir kreipimosi metu skola vis dar neapmokėta arba jei nebuvo galimybės išieškoti skolos iš skolininko turto iki kreipimosi dėl nemokumo bylos iškėlimo, arba jei skolininkas pranešė didesniam kreditorių skaičiui, kad sustabdo mokėjimus.

Pažymėtina, kad vertinant teisinio reguliavimo efektyvumą, remiantis „Doing Business 2018“ duomenimis, Suomijos, Švedijos, Norvegijos, Vokietijos nemokumo sistemos rodikliai

¹⁵ UNCITRAL Nemokumo teisės teisėkūros gairės, p. 47. Pasaulio banko nemokumo sprendimo rodiklio metodologija: <http://www.doingbusiness.org/Methodology/Resolving-Insolvency>.

¹⁶ Ten pat, p. 48.

¹⁷ https://www.swedishbankers.se/media/1257/1606_insolvency_law.pdf, p. 12.

¹⁸ https://e-justice.europa.eu/content_insolvency-447-lt.do?clang=lt

¹⁹ https://e-justice.europa.eu/content_insolvency-447-ee-lt.do?clang=en#toc_2

²⁰ Europos Komisijos 2016 m. studija „Dėl naujo požiūrio į verslo žlugimą ir nemokumą. palyginamoji valstybių narių teisinio reguliavimo ir praktikos analizė“, p. 184.

²¹ https://www.swedishbankers.se/media/1257/1606_insolvency_law.pdf, p. 12.

įvertinti pakankamai palankiai. Kaip nurodoma Europos Komisijos 2016 m. studijoje „Dėl naujo požiūrio į verslo žlugimą ir nemokumą. palyginamoji valstybių narių teisinio reguliavimo ir praktikos analizė“, Čekijoje, Graikijoje, Airijoje, Maltoje, Lenkijoje, Portugalijoje ir Jungtinėje Karalystėje nemokumo procedūros gali būti pradėtos, kai įmonės negali apmokėti skolų, remiantis arba likvidumo testu, arba balanso testu²². Austrijoje, Bulgarijoje, Slovėnijoje procedūros gali būti pradėtos, kai įmonė yra nelikvidi arba per daug įsiskolinusi, t. y. atitinkamai taikomi likvidumo arba balanso testai. Tuo tarpu tokios šalys kaip Belgija, Danija, Prancūzija, Liuksemburgas, Ispanija, Nyderlandai nustato reikalavimą, kad skolininkas turi būti negalintis apmokėti skolų iki procedūrų pradžios (likvidumo testas). Slovakijoje yra įtvirtinta, kad nemokumas yra, kai skolininkas negali apmokėti mažiausiai dviejų skolų, pradelstų 30 dienų, daugiau nei dviem kreditoriams.

4.3. *Proceso koncentracija ir kiti principai*

Restruktūrizavimo ir bankroto procesų inicijavimo santykio aiškumo užtikrinimui Projekte siūloma nustatyti, kad, jeigu teismas gauna vieną ar kelis pareiškimus dėl bankroto bylos iškėlimo ir (arba) dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo tam pačiam juridiniam asmeniui, jie privalo būti nagrinėjami kartu. Be to, siūloma nustatyti, kad nemokumo bylą iškėlusiam teismui perduodamos kituose teismuose esančios civilinės bylos, kuriose juridiniam asmeniui yra pareikšti turtiniai reikalavimai ar turtinius reikalavimus yra pareiškęs juridinis asmuo, kai šiose bylose dar nepriimta nutartis skirti nagrinėti bylą teismo posėdyje. Tokios teisinio reguliavimo priemonės leistų mažinti teismo išlaidas bei užtikrintų išsamios informacijos apie juridinį asmenį sukaupimą ir analizę, taip pat užtikrintų procesų koncentruotumą ir spartesnį nemokumo bylų nagrinėjimą.

Siekiant užtikrinti, kad Projekte numatytos teisinio reguliavimo priemonės būtų tinkamai realizuojamos, siekiant bendro tikslo – nemokumo proceso veiksmingumo, siūloma įtvirtinti tarptautinėje nemokumo praktikoje žinomus nemokumo proceso principus: efektyvumo, kreditorių lygiateisiškumo, skaidrumo, teisėjo vadovavimo, profesionalumo. Efektyvumo principas turėtų užtikrinti didesnę kreditorių reikalavimų tenkinimą ir spartinti nemokumo procesus. Kreditorių lygiateisiškumo principas užtikrintų kreditorių lygias galimybes dalyvauti nemokumo procese pagal panašaus pobūdžio kreditorių reikalavimus (pvz. priklausomai nuo reikalavimų prigimties, kreditoriaus teisinio statuso). Skaidrumo principas geriau užtikrintų nemokumo procese dalyvaujančių asmenų teises susipažįstant su informacija apie nemokumo procesą, o teisėjo vadovavimo ir nemokumo administratoriaus profesionalumo principai turėtų užtikrinti, kad nemokumo procesai būtų vykdomi sparčiau ir kvalifikuotai. Šiais principais turėtų vadovautis teismai ir kiti nemokumo proceso dalyviai.

4.4. *Nemokumo procesų trukmė*

Nemokumo procesų trukmei optimizuoti nustatyti konkretūs ginčų nagrinėjimo ir nutarčių priėmimo terminai. Siūloma:

	Esamas reguliavimas	Siūloma Projekte
Proceso tvarka	Žodinis	Rašytinis
Skundų nagrinėjimo terminai pirmojoje instancijoje (dėl proceso dalyvių sprendimų)	terminų nėra	60 dienų ²³

²² https://www.swedishbankers.se/media/1257/1606_insolvency_law.pdf, p. 184.

²³ Bendras išnagrinėjimo terminas nuo ieškinio priėmimo pirmosios instancijos teisme dienos.

Skundų nagrinėjimo terminai <u>apeliacinėje instancijoje (dėl teismų nutarčių)</u>	nuo 14 iki 30 dienų (ĮBĮ ir ĮRI skirtingi terminai)	30 dienų²⁴ ir 10 dienų²⁵
---	--	---

Analizė rodo, kad per 2017 m. baigtų bankroto procesų procedūros vidutiniškai truko 1,9 m. (1 m. 10 mėn.). Jeigu yra duomenų, kad ginčai gali tęstis apie metus laiko, vadinasi, nustačius 60 dienų ginčų nagrinėjimo terminą pirmojoje instancijoje, 30 dienų apeliacinėje instancijoje ir procesą rašytinio proceso tvarka, galima daryti prielaidą, kad bankroto proceso trukmė sutrumpėtų iki 1 m. 1 mėn. Manoma, kad šiomis nuostatomis būtų užkertamas kelias procedūrų vilkinimui, būtų pašalinti teisinio aiškumo trūkumai, nustatytas nuoseklesnis ginčų nagrinėjimo reguliavimas, aiškus ir vienodas terminas ieškiniams pirmosios instancijos teisme nagrinėti. Tai taip pat atitiktų ir EBPO rekomendaciją – siekti tobulinti proceso dalyvių veiksmų, nutarimų ir teismo sprendimų apskundimo reguliavimą.

Be to, siūloma nustatyti, kad juridinio asmens likvidavimas dėl bankroto negali trukti ilgiau kaip vienus metus nuo teismo nutarties likviduoti juridinį asmenį dėl bankroto įsiteisėjimo dienos. Teismas turi teisę nurodytą terminą pratęsti, jeigu dėl to su motyvuotu prašymu kreipėsi nemokumo administratorius arba kreditorių susirinkimas.

Siekiant nemokumo proceso efektyvumo, siūloma nustatyti, kad tie kreditoriai, kurie aktyviai negina savo teisių susirinkimuose, t. y. juose nedalyvauja, nors yra informuojami, negalėtų ginti savo teisių toliau teismuose, tačiau kreditorių komiteto sprendimą turėtų teisę skųsti teismui visi nemokumo byloje dalyvaujantys asmenys, kurių teisės yra pažeistos, nes galimybės ginti savo teisių kreditorių komiteto posėdžiuose šie asmenys neturi.

4.5. Nemokumo proceso inicijavimas

Projekte siūloma įvirtinti naują institutą – susitarimą dėl pagalbos finansiniams sunkumams įveikti (toliau – susitarimas dėl pagalbos). Nemokumo proceso inicijavimas pradedamas juridinio asmens arba kreditoriaus pranešimu apie ketinimą kreiptis į teismą dėl nemokumo bylos iškėlimo, jeigu per šiame pranešime nurodytą terminą nebus sudarytas susitarimas dėl pagalbos arba priimtas sprendimas bankroto procesą vykdyti ne teismo tvarka. Siūloma, kad teisė kreiptis į teismą dėl nemokumo bylos iškėlimo atsirastų nuo:

- termino, skirtą susitarimui dėl pagalbos sudaryti, pabaigos;
- kreditoriaus ar juridinio asmens pranešimo apie inicijuojamą nemokumo procesą įteikimo, jeigu kreditorių susirinkimas nepriėmė sprendimo vykdyti bankroto procesą ne teismo tvarka;
- kreditoriaus ar juridinio asmens pranešimo apie inicijuojamą nemokumo procesą įteikimo, jeigu anksčiau sudarytas susitarimas dėl pagalbos yra nevykdomas arba netinkamai vykdomas;
- kreditoriaus pranešimo apie inicijuojamą bankroto procesą juridiniam asmeniui įteikimo, jeigu antstolis grąžino kreditoriui vykdomuosius dokumentus, nes juridinis asmuo neturi turto ar pajamų, iš kurių gali būti tenkinami reikalavimai (netaikomas reikalavimas siūlyti sudaryti susitarimą dėl pagalbos);
- likvidatoriaus pranešimo apie inicijuojamą bankroto procesą kreditoriams įteikimo, jeigu kreipiamasi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, nes juridinis asmuo yra nemokus.

Siekiant teisinio tikrumo, siūloma nustatyti, kad praėjus 3 mėn. nuo teisės kreiptis į teismą dėl nemokumo bylos iškėlimo atsiradimo dienos, jeigu ja nebuvo pasinaudota, nemokumo proceso

²⁴ Atskirieji skundai dėl įstatyme nurodytų nutarčių Lietuvos apeliaciniam teismui turėtų būti išnagrinėti ne vėliau kaip per 30 dienų nuo jų gavimo šiame teisme dienos.

²⁵ Atsiliepimai į atskiruosius skundus galėtų būti paduoti per 10 dienų nuo atskirojo skundo kopijos išsiuntimo dalyvaujantiems byloje asmenims dienos.

inicijavimui turėtų būti iš naujo taikomi pranešimo apie nemokumo procesą inicijavimą reikalavimai.

Siekiant sudaryti susitarimą dėl pagalbos, numatoma įtvirtinti teisę kreiptis į teismą ir prašyti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir (ar) panaikinimo, kas sudarytų palankesnes sąlygas apsaugoti juridinio asmens turtą ir veiksmingiau spręsti finansinių sunkumų klausimą. Tokiu būdu būtų atsižvelgiama ir į Komisijos rekomendaciją, numatančią, kad skolininkui turėtų būti sudaryta galimybė prašyti laikinai sustabdyti atskiras vykdymo užtikrinimo priemones. Projekto nuostatomis būtų sudarytos prielaidos spręsti finansinius sunkumus nedalyvaujant teismui.

Atsižvelgiant į „Doing Business“ metodikos nuostatas, Projekte siūloma nustatyti, kad juridinio asmens restruktūrizavimo iniciatyvos teisę turėtų ne tik pats juridinis asmuo, bet ir kreditorius, kuriam prievolės įvykdymo terminas yra suėjęs.

4.6. *Nemokumo proceso duomenys*

Užtikrinant juridinio asmens nemokumo proceso skaidrumą ir kreditorių bei kitų suinteresuotų asmenų interesų apsaugą, savalaikį informavimą, taip pat teisinį aiškumą ir nuoseklumą, siūloma pasitelkti galimybes teikti informaciją, naudojantis informacinėmis sistemomis, kas leistų pritaikyti „vieno langelio“ principą. Siūloma nustatyti, kad Priežiūros institucijos interneto svetainėje ne vėliau kaip kitą darbo dieną nuo informacijos gavimo būtų skelbiama ši informacija:

- informacija, nurodyta reglamento (ES) Nr. 2015/848 24 straipsnio 2 dalyje;
- nemokumo administratoriaus juridinio asmens nurodyto darbuotojo, atsakingo už juridinio asmens nemokumo proceso administravimą, vardas ir pavardė, duomenys ryšiams palaikyti (adresas, telefono ryšio numeris, elektroninio pašto adresas ir kiti);
- nemokumo byloje priimti ir jau įsiteisėję teismų sprendimai ir nutartys.

Kitą kreditorių sprendimams priimti svarbią informaciją nemokumo administratorius turėtų rengti ir teikti pirmajam kreditorių susirinkimui. Vėliau Priežiūros institucija suteiktą teisę teismui ir kreditorių susirinkimuose turintiems teisę dalyvauti asmenims jos tvarkomoje informacinėje sistemoje susipažinti su šia informacija:

- pranešimais apie šaukiamus kreditorių susirinkimus ir (ar) kreditorių komiteto posėdžius;
- kreditorių susirinkimų ir (ar) kreditorių komiteto sprendimais;
- bankroto proceso planu;
- informacija apie juridinio asmens turtą (turto sąrašas, balansinė vertė, pradinė pardavimo kaina, pardavimo data, pardavimo būdas, gautos pinigų sumos už parduotą turtą, išieškotos ir gautos pinigų sumos pagal juridinio asmens skolininkus, kitos gautos sumos);
- informacija apie bankroto proceso išlaidas pagal įstatymo nurodytą struktūrą;
- informacija apie kreditorius (vardas ir pavardė, jei kreditorius – fizinis asmuo, ar pavadinimas ir kodas, jei kreditorius – juridinis asmuo), jų reikalavimų dydį ir tenkinimą pagal kreditorių reikalavimų tenkinimo eilę ir etapus;
- ataskaita apie restruktūrizavimo plano vykdymą;
- galutinę bankroto ataskaitą;
- galutinę restruktūrizavimo ataskaitą;
- likvidavimo pradžios ir likvidavimo pabaigos finansinių ataskaitų rinkinius;
- nemokumo byloje priimtais teismų sprendimais ir nutartimis.

Siūlomas teisinis reguliavimas, sudarant prielaidas geriau susipažinti su nemokumo proceso eiga, atitiktų ir tarptautinius informacijos teikimo principus administruojant nemokumo

procesus²⁶, taip pat būtų užtikrinamas Reglamento nuostatų taikymas, atsižvelgiama į valstybinio audito ataskaitose „Įmonių restruktūrizavimo proceso valdymas“ ir „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“ nurodytas rekomendacijas, o taip pat atitiktų asmens duomenų apsaugos principus, kuomet dalis informacijos būtų skelbiama viešai Priežiūros institucijos interneto svetainėje, kitą informaciją teikiant atitinkamiems subjektams informacinėje sistemoje.

Projekte siūloma patikslinti teismo sprendimų ar nutarčių perdavimą suinteresuotiems asmenims reguliuojančias nuostatas, teismui priėmus nutartį dėl pareiškimo iškelti nemokumo bylą, taip pat nutartį iškelti nemokumo bylą ir šiai nutarčiai įsiteisėjus. Taip pat patikslinamos nuostatos dėl subjektų, kuriuos turėtų informuoti nemokumo administratorius, gavęs įsiteisėjusią teismo nutartį iškelti nemokumo bylą. Šiomis nuostatomis galėtų būti išnaudojama sąsajos tarp šalyje veikiančių informacinių sistemų ir (arba) registrų galimybė. Šios nuostatos turėtų teigiamos įtakos, užtikrinant spartesnę ir tikslesnę duomenų perdavimą, operatyvesnę juridinio asmens teisinio statuso keitimą, mažinant administracinę naštą nemokumo administratoriams. Kai juridinio asmens veiklos priežiūra atliekama Lietuvos banko, šiai institucijai būtų svarbu operatyviai gauti informaciją tiek apie nutarties iškelti nemokumo bylą priėmimą, tiek apie jos įsiteisėjimą, atsižvelgiant į tai, teisinis reguliavimas yra keičiamas.

Taip pat Projekte siūloma nustatyti išsamesnes kreditorių susirinkimo sušaukimo ir sprendimų priėmimo taisykles, sudaryti galimybę kreditoriams iš anksto balsuoti raštu elektroninių ryšių priemonėmis, jeigu užtikrinamas perduodamos informacijos saugumas ir galima nustatyti kreditoriaus tapatybę. Įtvirtinama kreditorių susirinkimo teisė spręsti dėl juridinio asmens dalyvavimo įmonių grupės koordinavimo procese, kaip numatyta Reglamento 64 straipsnio 3 dalyje, kai juridinis asmuo priklauso įmonių grupei. Taip pat patikslinamos nuostatos dėl subjektų, turinčių teisę dalyvauti kreditorių susirinkimuose, atsižvelgiant į teisinių santykių bankroto ir restruktūrizavimo procese ypatumus.

Atsižvelgiant į tai, kad iš esmės keičiama informacijos apie juridinio asmens nemokumo procesus teikimo sistema, kuriai reikėtų pasiruošti, numatomas vėlesnis atitinkamų nuostatų įsigaliojimas, užtikrinant informacijos teikimą pagal kitas Projekto nuostatas (kreditorių susirinkimo nustatyta tvarka).

4.7. Restruktūrizavimo procesas: iškėlimo sąlygos, juridinio asmens gyvybingumas

Restruktūrizavimo byla galėtų būti keliama, jeigu tenkinamos visos šios sąlygos: juridinis asmuo turi finansinių sunkumų, juridinis asmuo yra gyvybingas, juridinis asmuo nėra likviduojamas dėl bankroto (Projekto 21 str. 1 d.). Teismas, sprenddamas klausimą dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo, turėtų būti įsitikinęs juridinio asmens gyvybingumu – taip būtų sudarytos prielaidos išvengti nesėkmingų restruktūrizavimo atvejų. Siūloma nustatyti, kad juridinio asmens gyvybingumas būtų suprantamas, kaip juridinio asmens būseną, kai juridinis asmuo vykdo ūkinę komercinę veiklą, leisiančią jam vykdyti prievolės ateityje.

Atsižvelgiant į tai, kad finansinių sunkumų sąvoka apima ir nemokumą, restruktūrizavimo byla galėtų būti keliama ir nemokiam juridiniam asmeniui, jei galima pagrįsti jo gyvybingumą. Gyvybingumą turėtų pagrįsti reikalavimas prie pareiškimo teismui iškelti restruktūrizavimo bylą pridėti restruktūrizavimo plano projektą (kai kreipiasi juridinis asmuo), kuris vėliau, kreditoriams pritarus, būtų teikiamas tvirtinti teismui. Prie pareiškimo teikiamam restruktūrizavimo plano projektui nustatomi didesni reikalavimai nei pagal dabar galiojantį ĮRĮ reikalaujamiems restruktūrizavimo plano metmenims. Tuo siekiama, kad restruktūrizavimu nebūtų piktnaudžiaujama ir restruktūrizavimo procesas būtų pradedamas, esant pagrįstoms aplinkybėms. Teismas turėtų priimti nutartį atsisakyti iškelti restruktūrizavimo bylą ir iškelti bankroto bylą, jeigu

²⁶ http://www.tri-leiden.eu/uploads/files/FINAL_DRAFT_REPORT_III_IOH_PROJECT_STATEMENT_AND_COMMENTS_29102014.pdf

padaro pagrįstą išvadą, kad juridinis asmuo yra nemokus ir yra bent viena įstatyme nustatytų aplinkybių (restruktūrizavimo plano priemonės nepadės išvengti bankroto, restruktūrizavimas negalimas dėl sąlygų neatitikimo, nebuvo įgyvendinti tam tikri procedūriniai reikalavimai ir pan.). Šiomis nuostatomis siekiama spręsti problemą dėl pavėluoto bankroto proceso inicijavimo ir mažinti nuostolius kreditoriams.

4.8. *Restruktūrizavimo procesas: kreditorių apsauga*

Siūlomos šios priemonės, atitinkančios ir Komisijos rekomendacijas:

- Siūloma trumpinti restruktūrizavimo plano pateikimo teismui terminą ir atitinkamai prievolių išieškojimo sustabdymo laikotarpį nuo 6 mėn. iki 4 mėn., su galimybe teismui, kai tam pritartų kreditorių susirinkimas ir būtų pagrindžiama akivaizdi pažanga, jį pratęsti, tačiau bendras restruktūrizavimo plano projekto pateikimo teismui terminas negalėtų viršyti 6 mėnesių nuo nutarties iškelti restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo dienos. Taip būtų išvengta piktnaudžiavimo šiuo etapu juridiniam asmeniui suteikiamomis prievolių vykdymo sustabdymo galimybėmis.

- Siūloma įtvirtinti, kad teismas priimtų nutartį netvirtinti restruktūrizavimo plano, jeigu, be kita ko, dėl restruktūrizavimo plano projekte nustatytų priemonių šio plano projektui nepritarusių kreditorių reikalavimų tenkinimo apimtis būtų mažesnė negu juridinio asmens bankroto atveju, arba restruktūrizavimo plano projekte numatytos naujo finansavimo priemonės nėra būtinos restruktūrizavimo planui įgyvendinti ir nepagrįstai riboja restruktūrizavimo plano projektui nepritarusių kreditorių interesus, arba restruktūrizavimo plano projekte numatytos priemonės akivaizdžiai nepadės juridiniam asmeniui įveikti finansinius sunkumus, išsaugoti juridinio asmens gyvybingumą ir išvengti bankroto.

- Siūloma, kad dėl restruktūrizavimo plano balsuotų tik tie kreditoriai, kurie juridiniam asmeniui teikia pagalbą finansiniams sunkumams įveikti, siekiama sudaryti prielaidas lengviau priimti sprendimą dėl juridinio asmens restruktūrizavimo ir užtikrinti didesnę restruktūrizavimo plano sėkmingo įgyvendinimo tikimybę, kartu išlaikant kreditorių, kurių civilinėms teisėms ir (ar) pareigoms restruktūrizavimo planas neturės įtakos, interesų apsaugą. Šis siūlymas atitinka, ne tik Komisijos rekomendacijas, bet ir „Doing Business“ metodikos nuostatas bei UNCITRAL Nemokumo teisėkūros gairių rekomendacijas.

- Restruktūrizavimo atveju projekte siūloma nustatyti, kad kreditorių susirinkime dėl pritarimo restruktūrizavimo plano projektui balsuoja kreditoriai, kurių civilinėms teisėms ir (ar) pareigoms dėl įmonei suteikiamos pagalbos finansiniams sunkumams įveikti restruktūrizavimo planas turės įtakos, grupėse. Kreditorių grupės yra išskiriamos pagal objektyvius požymius, grindžiančius jų interesų skirtumus. Vieną grupę sudarytų kreditoriai, kurių reikalavimai užtikrinti įkeitimu ir (ar) hipoteka, kitą grupę – kiti kreditoriai. Tai atitinka Komisijos rekomendaciją. Toks pat siūlymas yra pateiktas ir valstybinio audito ataskaitoje „Įmonių restruktūrizavimo proceso valdymas“ bei „Doing Business“ metodikoje. Dėl skirtingų kreditorinių reikalavimų atsiradimo pagrindų ir kitų teisinių aplinkybių, kreditorių padėtis ir interesai restruktūrizavimo procese nėra tapatūs. Reikalavimas balsuoti kreditorių grupėse leidžia geriau užtikrinti kreditorių lygiateisiškumą ir jų interesų apsaugą, ypač smulkiųjų kreditorių atžvilgiu. Be to, kreditorių skirstymas į grupes užtikrina lygiateisiškumo reikalavimo laikymąsi, kad kreditoriai, turintys vienodo pobūdžio reikalavimus, būtų traktuojami vienodai.

Projekte siūloma nustatyti, kad kreditoriai grupėse taip pat balsuotų ir dėl kitų Projekte apibrėžtų svarbiausių su juridinio asmens restruktūrizavimu susijusių klausimų: 1) dėl kreipimosi į teismą dėl restruktūrizavimo bylos nutraukimo, 2) dėl kreditorių komiteto sudarymo ir jo funkcijų nustatymo, 3) dėl pritarimo galutinei restruktūrizavimo ataskaitai. Siekiant sudaryti sąlygas tinkamai atstovauti kreditorių interesus komitete, siūloma įtvirtinti, jog kreditorių komitete turi būti ne mažiau kaip po vieną kiekvienos kreditorių grupės atstovą.

Aukščiau minėtos tarptautinės rekomendacijos siūlo kreditorius skirstyti į grupes tik restruktūrizavimo atveju, todėl kreditorių grupių sudarymas bankroto procese nenumatomas.

- Atsižvelgiant į tai, kad, įtvirtinus reikalavimą, jog dėl svarbiausių restruktūrizavimo metu kylančių klausimų reikės gauti kiekvienos kreditorių grupės pritarimą, bus sudėtingiau surasti bendrą visas puses tenkinantį sprendimą, Projekte siūloma sumažinti sprendimui priimti reikalaujamą sprendimui pritariančių kreditorių reikalavimų sumos vertinės išraiškos dydį nuo 2/3 iki daugiau kaip 1/2 visų teismo patvirtintų kiekvienos kreditorių grupės kreditorių reikalavimų sumos vertinės išraiškos. Pažymėtina, kad tiek Komisijos rekomendacija, tiek UNCITRAL Nemokumo teisėkūros gairės nurodo, kad restruktūrizavimo planui turėtų pritarti kreditorių dauguma, tačiau daugumos dydžio reikalavimai nėra įtvirtinti. Europos Komisijos 2014 metais atliktoje studijoje dėl naujo požiūrio į verslo žlugimą ir nemokumą – valstybių narių galiojančių nuostatų ir praktikos palyginamojoje teisinėje analizėje – pažymėta, kad ES valstybėse narėse yra didelė kreditorių daugumos restruktūrizavimo planui patvirtinti dydžio įvairovė, kuriai paprastai būdingas paprastos arba kvalifikuotos daugumos reikalavimas. 1/2 kreditorių reikalavimų sumos vertinės išraiškos reikalavimą dėl pritarimo restruktūrizavimo planui turi tokios šalys kaip Belgija, Suomija, Vokietija, Italija, Ispanija²⁷.

- Naujos finansavimo priemonės, reikalingos restruktūrizavimo planui įgyvendinti, neturėtų būti skelbiamos negaliojančiomis, niekinėmis ar nevykdytinomis, nes tai kenktų visiems kreditoriams²⁸. Šiuo tikslu numatoma nustatyti, kad sandoriai, kuriais juridiniam asmeniui suteiktas naujas finansavimas ir (ar) tarpinis finansavimas, negali būti pripažinti negaliojančiais. Šios nuostatos ypatingai svarbios restruktūrizavimo proceso veiksmingumui, nes nesuteikus atitinkamos apsaugos papildomam finansavimui, juridiniai asmenys restruktūrizavimo metu susiduria su finansavimo stoka, todėl pasiekti restruktūrizavimo tikslus gali būti sudėtinga. Tačiau manoma, kad kai šie sandoriai sudaryti pažeidžiant įstatymus arba apgaule, tokie sandoriai negalėtų būti pripažinti negaliojančiais.

- Nepavykus išspręsti juridinio asmens finansinius sunkumus restruktūrizavimo metu, Projekte siūloma nustatyti, kad teismas priima sprendimą nutraukti restruktūrizavimo bylą ir iškelti bankroto bylą, jeigu padaro pagrįstą išvadą, kad juridinis asmuo yra nemokus ir jeigu nustatytais terminais nepateikiamas restruktūrizavimo planas, arba teismas nepatvirtina restruktūrizavimo plano, arba nevykdomas ar netinkamai vykdomas restruktūrizavimo planas, arba juridinis asmuo nemoka visų ar dalies mokesčių, arba nustatytais terminais nepateikiama galutinė restruktūrizavimo ataskaita. Šiomis nuostatomis siekiama sudaryti prielaidas veiksmingiau spręsti juridinio asmens finansinius sunkumus, labiau apsaugoti kreditorių teises ir teisėtus interesus, atsižvelgti į valstybinio audito ataskaitos „Įmonių restruktūrizavimo proceso valdymas“ rekomendaciją.

4.9. Restruktūrizavimo procesas: kiti ypatumai

Restruktūrizavimo procesams skatinti siūloma numatyti, kad restruktūrizavimo plano projektui, kuris turėtų būti teikiamas kartu su juridinio asmens pareiškimu teismui dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo, turėtų pritarti juridinio asmens dalyviai daugiau kaip 1/2 balsų dauguma (vietoj 2/3).

Siūloma, kad teisę kreiptis į teismą dėl restruktūrizavimo bylos juridiniam asmeniui iškėlimo įgytų kreditorius, kurio pradelsti reikalavimai juridiniam asmeniui viršija 10 minimalių mėnesinių algų²⁹ (Projekto 4 str. 2 d.). Pradelstų reikalavimų dydžio nustatymas grindžiamas tuo, kad restruktūrizavimas neturėtų būti naudojamas pakeisti Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse įtvirtintoms individualioms prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonėms. Iki kreipimosi į teismą kreditorius turi imtis priemonių spręsti klausimą ne teismo tvarka (Projekto 9 str. 2 d.).

²⁷ Europos Komisijos studija „Dėl naujo požiūrio į verslo žlugimą ir nemokumą. palyginamoji valstybių narių teisinio reguliavimo ir praktikos analizė“, 2014.

²⁸ Komisijos rekomendacija, 6e p.

²⁹ Pagal Darbo kodekso 141 str. 3 dalį minimalųjį valandinį atlygį ir minimaliąją mėnesinę algą tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė, gavusi Lietuvos Respublikos trišalės tarybos rekomendaciją ir atsižvelgdama į šalies ūkio vystymosi rodiklius bei tendencijas.

Atsižvelgiant į Komisijos rekomendacijoje įtvirtintą siekį mažinti restruktūrizavimo išlaidas ir į nuostatą, kad teismo skiriamas restruktūrizavimo tarpininkas ar prižiūrėtojas neturėtų būti privalomas, o kiekvienu konkrečiu atveju teismas turėtų spręsti ar tai būtina, Projekte siūloma nustatyti, kad nemokumo administratoriaus paskyrimas juridinio asmens restruktūrizavimo atveju nebūtų privalomas. Atsižvelgiant į tai, Projekte siūloma nustatyti, kad jeigu nemokumo administratorius nėra paskirtas, jo teises ir pareigas *mutatis mutandis* įgyvendina juridinio asmens vadovas.

Prašyti paskirti nemokumo administratorių galėtų juridinis asmuo, kreditorių susirinkimas, juridinio asmens restruktūrizavimą inicijuojantis kreditorius, teikdamas pareiškimą teismui dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo. Prie šio prašymo būtų pridemas nemokumo administratoriaus sutikimas – deklaracija, kurioje, be kita ko, jis turėtų nurodyti atlygio sumą, už kurią nemokumo administratorius sutinka administruoti juridinio asmens restruktūrizavimo procesą. Teismo sprendimas paskirti juridinio asmens nemokumo administratorių būtų pagrindas nemokumo administratoriui administruoti juridinio asmens restruktūrizavimo procesą.

Siekiant apriboti piktnaudžiavimo restruktūrizavimo procesu galimybes, Projekte siūloma nustatyti, kad jeigu teismas yra priėmęs sprendimą nutraukti restruktūrizavimo bylą ir nuo šio sprendimo įsiteisėjimo dienos praėjo mažiau kaip 5 metai, juridiniam asmeniui restruktūrizavimo byla gali būti iškelta tik pagreitinta tvarka, t. y. kai teismas ta pačia nutartimi iškelia restruktūrizavimo bylą ir patvirtina restruktūrizavimo planą, kuriam šio įstatymo nustatyta tvarka pritarė juridinio asmens dalyvių susirinkimas ir kreditoriai.

4.10. Bankroto procesas: beturčių įmonių bankrotai ir supaprastinti bankroto procesai

Siekiant spręsti praktikoje susidariusią problemą, kai juridiniai asmenys neturi turto ar jo nepakanka teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti, ir tokius bankroto procesus paprastai administruoja bankroto administratoriai savo lėšomis, o kreditoriai retai sutinka inicijuoti tokius procesus savo lėšomis, siūloma ne tik aiškiau įtvirtinti juridinio asmens nemokumo sąvoką, kreipimosi dėl bankroto bylos nuostatas, bet ir sistemiškai peržiūrėti teisinio reguliavimo nuostatas, kai bankroto procesas nėra inicijuojamas laiku, o juridinio asmens turto nebėra.

Siūlomas toks kelių žingsnių modelis (Projekto 23 str.):

1) pirmiausia būtų siūloma bankrotą inicijuojančiam asmeniui, dažniausiai kreditoriui, įmokėti lėšas į teismo depozitinę sąskaitą, o tik vėliau to nepadarius, būtų siūloma nemokumo administratoriams administruoti procesą savo lėšomis;

2) Tokio asmens nesant, paliekama galimybė nemokumo administratoriui sutikti administruoti tokias procedūras savo rizika;

3) Bankrotą inicijuojantiems asmenims neįmokejus teismo nustatytos sumos į teismo depozitinę sąskaitą arba neatsiradus riziką prisiimančio nemokumo administratoriaus, siūloma, kad teismas turėtų atsisakyti iškelti nemokaus juridinio asmens bankroto bylą ir pavestų inicijuoti juridinio asmens likvidavimą JAR tvarkytojo iniciatyva;

4) Juridinio asmens likvidavimo atveju JAR tvarkytojo iniciatyva teismas nutarties atsisakyti iškelti nemokaus juridinio asmens bankroto bylą kopiją perduotų Garantinio fondo administratoriui. Tokiu atveju juridinio asmens darbuotojų reikalavimai būtų tenkinami Lietuvos Respublikos garantijų darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymo nustatyta tvarka.

Šiomis priemonėmis būtų veiksmingiau sureguliuotas neveikiančių juridinių asmenų pasitraukimo iš rinkos mechanizmas. Toks siūlomas reguliavimas labiau atitiktų bankroto proceso esmę. Visų pirma bankroto procesas yra procesas dėl kreditorių teisių ir teisėtų interesų, todėl, manoma, kad pirmiausia kreditoriai ir turėtų būti suinteresuoti kelti bankroto bylą bei apmokėti proceso išlaidas savo lėšomis. Liekanti galimybė kelti bankroto bylas, kai turtas iššvaistytas, padėtų

išvengti nebaudžiamumo, nes sandoriai ir atitinkamų asmenų pareigų nevykdymo pasekmės neliktų neįvertintos.

Teismas nutartį vykdyti bankroto procesą supaprastinta tvarka galėtų priimti savo iniciatyva bankroto bylos iškėlimo metu arba nemokumo administratoriaus motyvuotu prašymu, gavęs kreditorių susirinkimo pritarimą, kai bankroto byla jau yra iškelta. Siekiant pašalinti teisinį neaiškumą, siūloma patikslinti šiuo metu galiojantį reguliavimą, nustatant, kad supaprastinto bankroto proceso metu teismas sprendžia visus kreditorių susirinkimo kompetencijai priskirtus klausimus (ne tik dėl turto pardavimo).

Teismas savo iniciatyva arba nemokumo administratoriaus motyvuotu prašymu galėtų priimti nutartį nutraukti bankroto proceso vykdymą supaprastinta tvarka, jei kreditorių sąskaitoje būtų sukaupta reikšmingai didesnė lėšų suma negu reikia mokėti teismo patvirtintoje bankroto administravimo išlaidų sąmatoje nustatytoms išlaidoms apmokėti arba į teismo depozitinę sąskaitą įmokėti pinigų sumai ją įmokėjusiam asmeniui grąžinti. Įsiteisėjus teismo nutarčiai nutraukti bankroto proceso vykdymą supaprastinta tvarka, bankroto procesas toliau turėtų būti vykdomas įprasta tvarka, kuri sudarytų prielaidas kreditoriams aktyviau dalyvauti nemokumo procese ir ginti savo teises.

4.11. Bankroto procesas: galimybė iš bankroto pereiti į restruktūrizavimą

Atsižvelgiant į tai, kad kartais ir nedidelė kreditorių pagalba, verslo idėja arba pasikeitusi padėtis rinkoje gali iš esmės pakeisti situaciją, Projekte siūloma įteisinti galimybę išsaugoti verslą – nustatyti galimybę nutraukti bankroto bylą ir iškelti restruktūrizavimo bylą. Tokią galimybę siūloma nustatyti ir todėl, kad įmonės mokumas, iškėlus bankroto bylą, gali keistis ir dėl įmonės turtinių klausimų sprendimų teismuose, o galimybė atstatyti verslą skatina teigiamą visuomenės požiūrį į sunkumus patiriančius verslininkus, gerina investicinį klimatą. Galimybė bankrutuojančiam juridiniam asmeniui pasirengti restruktūrizavimui ir nutraukti bankroto bylą turėtų būti patraukli visiems bankroto proceso dalyviams. Teikiant prioritetą restruktūrizavimo procedūroms, pagal „Doing Business“ metodiką, sudaromos prielaidos tenkinti kreditorių reikalavimus didesne apimtimi. Tokiu teisiniu reguliavimu būtų teikiamas prioritetas restruktūrizavimui, išsaugant veikiantį ūkio subjektą, teikiantį naudą visai šalies ekonomikai. Tuo tarpu kreditorių teisės būtų pakankamai apsaugotos, nes teismas galėtų nutraukti bankroto bylą ir iškelti juridinio asmens restruktūrizavimo bylą tik tokiu atveju, kai, be kita ko, dėl restruktūrizavimo plano projekte nustatytų priemonių šio plano projektui nepritarusių kreditorių reikalavimų tenkinimo apimtis nebūtų mažesnė negu juridinio asmens bankroto atveju.

Projekte taip pat siūloma nustatyti su juridinio asmens restruktūrizavimo inicijavimu bankroto byloje susijusias procedūras. Tokiu atveju restruktūrizavimo byla galėtų būti iškelta tik pagreitinta tvarka. Nemokumo administratorius ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo kreditorių susirinkimo nutarimo pritarti juridinio asmens restruktūrizavimo plano projektui priėmimo dienos turėtų kreiptis į teismą su prašymu iškelti restruktūrizavimo bylą ir nutraukti bankroto bylą. Prie prašymo turėtų būti pridėtas restruktūrizavimo plano projektas, kuriam šio įstatymo nustatyta tvarka pritarė juridinio asmens dalyvių susirinkimas ir kreditoriai. Iškėlus restruktūrizavimo bylą, kreditorių reikalavimai bankroto byloje būtų laikomi reikalavimais restruktūrizavimo byloje. Nutraukus bankroto bylą ir iškėlus restruktūrizavimo bylą, nemokumo administratorius būtų privalomas viso juridinio asmens restruktūrizavimo proceso metu. Šiuo reguliavimu siekiama geriau apsaugoti kreditorių teises ir teisėtus interesus, atsižvelgiant į tai, kad juridinis asmuo pradėdant nemokumo procesą, t. y. iškėlus bankroto bylą, jau buvo nemokus. Nemokumo administratoriumi restruktūrizavimo byloje taptų bankroto byloje paskirtas nemokumo administratorius, siekiant užtikrinti nepertraukiamą nemokumo proceso administravimą ir mažinti nemokumo proceso trukmę.

4.12. Bankroto procesas: bankroto proceso išlaidos ir atlygis administratoriui

Projektu peržiūrima bankroto proceso išlaidų reguliavimo tvarka. Siūloma nustatyti, kad:

1) bankroto proceso išlaidos = bankroto proceso administravimo išlaidos + ūkinės komercinės veiklos išlaidos + kintamasis atlygis už bankroto proceso rezultatus (Projekto 73 str. 1 d.);

2) bankroto proceso administravimo išlaidos (jų sudedamoji dalis yra pradinės bankroto proceso administravimo išlaidos) = bazinis atlygis už bankroto administravimą + su darbo santykiais susijusios išmokos juridinio asmens darbuotojams, kurie dirba administruojant bankroto procesą + turto, išskyrus naudojamą ūkinėje komercinėje veikloje, išlaikymo išlaidos + išlaidos juridinio asmens buhalterinės apskaitos tvarkymui + kt. išlaidos (Projekto 73 str. 2 d.);

3) ūkinės komercinės veiklos išlaidas sudaro su juridinio asmens ūkine komercine veikla susijusios išlaidos, tarp jų ir atlygis nemokumo administratoriui už ūkinės komercinės veiklos vykdymą.

Bankroto proceso administravimo išlaidų (toliau – BPAI) tvirtinimo klausimą, kuris turėtų tiesioginės įtakos kreditorių reikalavimų tenkinimo apimčiai, turėtų spręsti kreditorių susirinkimas, išskyrus pradines BPAI, kurias tvirtintų teismas. Siūloma nustatyti, kad nemokumo administratorius privalėtų pirmajam kreditorių susirinkimui pateikti BPAI sąmatą, prie jos turėtų būti pridėti ją pagrindžiantys apskaičiavimai. Jei bankroto proceso metu kreditorių susirinkimas nepatvirtintų BPAI sąmatos, nemokumo administratorius turėtų teisę kreiptis į teismą dėl BPAI sąmatos tvirtinimo. Siekiant užtikrinti veiksmingą bankroto procesą, Projektu taip pat siūloma sureguliuoti klausimus, kai BPAI sąmata nepakankama ir viršijama. Numatoma, kad kai BPAI sąmatos tvirtinimo klausimą sprendžia teismas, teismo nutartis dėl BPAI sąmatos tvirtinimo yra neskundžiama, nekeičiant galiojančio teisinio reguliavimo, kuris užtikrina tolimesnę bankroto proceso eigą.

Pažymėtina, kad šiuo metu galiojančio teisinio reguliavimo, kuris įtvirtina, kad BPAI sąmatą tvirtina, keičia ir disponavimo administravimo išlaidomis tvarką nustato kreditorių susirinkimas, atsižvelgdamas į Vyriausybės patvirtintus bankroto administravimo išlaidų rekomendacinius dydžius, siūloma atsisakyti, kaip nepagrįstai ribojančio juridinio asmens kreditorių teises. Bankroto procesas yra procesas dėl kreditorių teisių, kurias kreditoriai turėtų patys ginti nemokumo procese ir aktyviai dalyvauti nustatant bankroto administravimo išlaidas. Manytina, kad BPAI riboti teisės aktais netikslinga, nes kartais užtikrinti tokio teisinio reguliavimo reikalavimų laikymąsi objektyviai gali būti neįmanoma.

Be to, siūloma nustatyti, kad juridinio asmens darbuotojams, kurie dirba bankroto proceso metu vykdant ūkinę komercinę veiklą, būtų atlyginama iš komercinėje sąskaitoje esančių lėšų, o juridinio asmens darbuotojams, kurie dirba administruojant bankroto procesą, – atlyginama iš kreditorių sąskaitoje esančių lėšų. Tokiu būdu būtų atskirti juridinio asmens ūkinės komercinės veiklos ir bankroto proceso administravimo pinigų srautai, kas sudarytų sąlygas tinkamai įvertinti ūkinės komercinės veiklos vykdymo tikslumą.

Įvertinus tarptautinę praktiką³⁰, reguliuojant nemokumo administratorių atlygio klausimus, galima teigti, kad ji labai įvairi. Daugelyje šalių atlygį nustato teismas pagal nustatytą tarifų sistemą, o kreditorių teisės šiuo klausimu yra ribotos. Projektu siūloma nustatyti, kad įsiteisėjusi teismo nutartis paskirti juridinio asmens nemokumo administratorių yra pagrindas nemokumo administratoriui administruoti juridinio asmens bankroto procesą. Nemokumo administratoriaus atlygis turėtų priklausyti nuo jo pastangų, pvz., nuo gautų lėšų pardavus turtą, išieškojus skolas iš juridinio asmens skolininkų, mažesnių bankroto administravimo išlaidų, ypatingai tais atvejais, kai nesinaudojama papildoma teisine pagalba. Todėl siekiant bankroto proceso veiksmingumo, teisingumo bei teisinio aiškumo, siūloma numatyti, kad atlygis už bankroto proceso administravimą būtų skaidomas į dvi dalis (pastovią – bazinę ir kintamą):

³⁰ Europos Komisijos 2016 m. studija „Dėl naujo požiūrio į verslo žlugimą ir nemokumą. palyginamoji valstybių narių teisinio reguliavimo ir praktikos analizė“, p. 108.

- Bazinis atlygis už bankroto proceso administravimą yra atlygio nemokumo administratoriui dalis už visą bankroto proceso administravimo laikotarpį ir jo sumą nustato teismas vadovaudamasis Vyriausybės patvirtintais atlygio už bankroto proceso administravimą dydžiais, nustatytais atsižvelgiant į juridinį asmenį apibūdinančius kriterijus.

- Kintamasis atlygis už bankroto proceso administravimo rezultatus yra atlygio nemokumo administratoriui dalis, kurio sumą apskaičiuotų nemokumo administratorius bankroto proceso pajamų ir bankroto proceso administravimo išlaidų skirtumą padauginęs iš Vyriausybės nustatyto procentinio dydžio, kuris būtų atvirkščiai proporcingas šio skirtumo dydžiui. Manoma, kad siūlomas skaičiavimas būtų pagrįstas, tinkamai subalansuotų kintamojo atlygio dydžius ir leistų išvengti nepagrįstai didelių bankroto proceso išlaidų.

- Atlygis už ūkinės komercinės veiklos vykdymą yra atlygio nemokumo administratoriui dalis, kuri mokama iš ūkinės komercinės veiklos pajamų ir kurio sumą nustato kreditorių susirinkimas.

Atlygis už bankroto proceso administravimą

Atlygio administratoriui sudėtinės dalys		Atlygį nustato	Atlygio nustatymo kriterijus	Atlygio dalį apimanti BPI ³¹ dalis
1.	Bazinis atlygis už bankroto proceso administravimą	Teismas	LRV patvirtinti dydžiai	Bankroto proceso administravimo išlaidos
2.	Kintamasis atlygis už bankroto proceso rezultatus	Įstatymas	Formulė: (BPP ³² -BPI) x D ³³	Kintamasis atlygis už bankroto proceso rezultatus
3.	Atlygis už ūkinės komercinės veiklos vykdymą (jei ūkinė komercinė veikla vykdoma)	Kreditorių susirinkimas (toliau – KS)	Susitarimas tarp KS ir administratoriaus	Ūkinės komercinės veiklos išlaidos (sprendimą vykdyti šią veiklą priima KS)

Manoma, kad siūlomomis nuostatomis būtų sudarytos prielaidos aiškiam ir teisingam nemokumo administratorių darbo apmokėjimui, kuris didžiąja dalimi priklausytų nuo nemokumo administratoriaus pastangų administruojant bankroto procesą, o taip pat būtų sukurtos prielaidos spartinti nemokumo procedūrų administravimą.

4.13. Bankroto procesas: juridinio asmens turto pardavimas

Siekiant sudaryti prielaidas maksimaliai išsaugoti juridinį asmenį kaip veikiantį subjektą, siūloma numatyti, kad juridinio asmens turtas, išskyrus greitai prarandantį vertę, gali būti parduodamas tik nuo teismo nutarties likviduoti juridinį asmenį dėl bankroto įsiteisėjimo dienos, iki kurios pagal įstatymo nuostatas bankroto procesas dar galėtų būti nutrauktas, sudarant taikos sutartį, iškeliant restruktūrizavimo bylą arba kitais atvejais. Projekte siūloma nustatyti turto pardavimo principus (Projekto 85 straipsnis): rinkos kainos principą, didžiausios kainos principą ir turto apyvartos greičio principą. Tokiu būdu būtų užtikrintas teisinis aiškumas, kuris leistų maksimizuoti juridinio asmens įplaukų iš turto pardavimo vertę ir didesne apimti tenkinti kreditorių reikalavimus.

Siekiant išvengti nuostolių dėl galimo greitai prarandančio vertę turto praradimo, Projekte siūloma detalizuoti įkeisto greitai prarandančio vertę turto kainos nustatymo (derinimo su įkaito

³¹ BPI – bankroto proceso išlaidos.

³² BPP – bankroto proceso pajamos = į kreditorių sąskaitą įmokėta suma - vadovaujantis Projekto 98 straipsnio 3 dalimi įkaito turėtojų išmokėtos sumos.

³³ D – LRV nustatytas procentinis dydis, atvirkščiai proporcingas BPP ir BPI skirtumo dydžiui.

turėtoju) procedūrą. Jei turto pardavimo kainos bendru administratoriaus ir įkaito turėtojo sutarimu suderinti nepavyktų, turtas turėtų būti parduodamas už įkaito turėtojo siūlomą pardavimo kainą.

Atsižvelgiant į valstybinio audito ataskaitoje „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“ pateiktas rekomendacijas, keičiamos kitos turto pardavimą reglamentuojančios nuostatos. Iš varžytynių turėtų būti parduodamas visas nekilnojamasis turtas ir kitas turtas, kurio pradinė pardavimo kaina ne mažesnė už 10 MMA dydį. Tačiau kreditorių susirinkimas nemokumo administratoriaus motyvuotu prašymu galėtų priimti sprendimą šį turtą leisti parduoti kitu nei iš varžytynių būdu, jei tokio pardavimo atveju numatoma nauda kreditoriams būtų didesnė nei turtą parduodant iš varžytynių. Kelių likviduojamų dėl bankroto juridinių asmenų funkciškai susijęs turtas gali būti parduodamas iš varžytynių kartu, jei šių juridinių asmenų kreditorių susirinkimai tam pritarė ir nurodė nemokumo administratorių, kuris vykdys turto pardavimą. Gauta lėšų suma ir turėtos turto pardavimo išlaidos juridiniams asmenims dalijamos proporcingai pagal parduoto turto nustatytas pradines pardavimo kainas. Jei varžytynės neįvyko, tai kiekvienose paskesnėse varžytynėse nemokumo administratorius pradinę turto pardavimo kainą turėtų mažinti kreditorių susirinkimo nustatytu procentiniu dydžiu, išskyrus atvejus, jei varžytynės neįvyko dėl to, kad pirkėjas per nustatytą terminą nesumokėjo visos turto pardavimo kainos. Tuomet paskesnėse varžytynėse pradinė turto pardavimo kaina nebūtų mažinama. Siekiant parduoti įmonės turtą už didesnę kainą, siūloma palengvinti galimybę potencialiems pirkėjams įsigyti turtą skolintomis lėšomis. Varžytynių laimėtojo prašymu, varžytynėse parduodamas turtas galėtų būti sutartine hipoteka ar įkeitimu įkeičiamas už prievolę, skirtą minėtam turtui įsigyti, varžytynių laimėtojas galėtų perleisti finansinės nuomos (lizingo) davėjui teisę pirkti parduodamą turtą, jeigu finansinės nuomos (lizingo) davėjas įsigyja turtą, siekdamas jį perduoti varžytynių laimėtojui. Šiomis nuostatomis siekiama sudaryti prielaidas parduoti turtą už didžiausią kainą, įtvirtinti veiksmingesnes turto pardavimo procedūras ir užtikrinti skaidrų turto pardavimą.

Siekiant esminių pokyčių dėl bankroto procesų trukmės mažinimo, Projekte siūloma aiškiau sureguliuoti ir skatinti įmonės pardavimą. Nemokumo administratorius privalėtų pirmajam kreditorių susirinkimui pateikti nuomonę dėl juridinio asmens pardavimo galimybės, pateikdamas įmonės turto, turtinių bei neturtinių teisių sąrašą, pagrindimą, kad juridinio asmens pardavimo atveju nauda kreditoriams būtų didesnė nei juridinio asmens turtą parduodant atskirai, informaciją apie preliminarinius siūlymus pirkti įmonę, jei tokių yra. Juridinio asmens pirkimo–pardavimo sutartimi pirkėjui nuosavybės teise būtų perduodamas visas juridinis asmuo kaip turtinis kompleksas arba jo esminė dalis, išskyrus prievoles, atsiradusias iki juridinio asmens pardavimo, dėl kurių nevykdymo yra patvirtinti juridinio asmens kreditorių reikalavimai, ir teisės ir pareigos, kurių pardavėjas neturi teisės perduoti kitiems asmenims pagal kitus įstatymus.

4.14. Bankroto procesas: įkeisto turto pardavimas arba perdavimas

Siūloma nustatyti, kad iki teismo nutarties likviduoti juridinį asmenį dėl bankroto priėmimo dienos įkeistas turtas įkaito turėtojo prašymu būtų perduodamas įkaito turėtojui, hipotekos kreditoriui, jei tenkinamos visos Projekto 97 str. 1 d. nustatytos sąlygos: įkeistas turtas nenaudojamas vykdant ūkinę komercinę veiklą, įkeistas turtas perduodamas už nepriklausomo turto vertintojo nustatytą rinkos vertę, kreditorių susirinkimas pritaria, įkaito turėtojui kreditorių susirinkime nebalsuojant, nepriklausomo turto vertintojo nustatytai įkeisto turto rinkos vertei. Įsigaliojus teismo nutarčiai likviduoti juridinį asmenį dėl bankroto, įkeistas turtas galėtų būti perduodamas įkaito turėtojui, hipotekos kreditoriui, jei varžytynės, kuriose buvo parduodamas įkeistas turtas, yra paskelbtos neįvykusiomis. Šios nuostatos užtikrintų greitesnį turto realizavimą, sudarant prielaidas spartesniam bankroto procesui.

Pardavus ar perdavus įkeistą turtą iš jo vertės turėtų būti atskaitomos šios išlaidos: dėl įkeisto turto turėtos bankroto administravimo išlaidos, bankroto proceso administravimo išlaidų dalis, likusi atskaičius dėl įkeisto turto turėtas bankroto proceso administravimo išlaidas, ir kintamojo atlygio už bankroto administravimą dalis. Bankroto proceso administravimo išlaidų, likusių atskaičius dėl įkeisto turto turėtas bankroto proceso administravimo išlaidas, ir kintamojo

atlygio sumą nustatytų kreditorių susirinkimas. Šių išlaidų suma turėtų būti proporcinga atitinkamai įkeisto ir neįkeisto turto vertei ir negalėtų viršyti 15 procentų parduoto ar perimto turto vertės dydžio, likusio atskaičius dėl įkeisto turto turėtas bankroto administravimo išlaidas. Toks reguliavimas, kai įkaito turėtojas apmoka dalį kitų administravimo išlaidų, yra taikomas tarptautinėje praktikoje ir yra pagrįstas, nes administravimo išlaidas sudaro ir išlaidos, kurių negalima tiesiogiai atskirai susieti tik su įkeistu ar tik su neįkeistu turtu, pvz., atliekų sutvarkymui, dokumentų perdavimui archyvui ir kitos išlaidos.

4.15. *Kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumas*

Projektu siūloma nustatyti, kad likviduojant juridinį asmenį dėl bankroto įkaito turėtojo, hipotekos kreditoriaus reikalavimai tenkinami pirmiausia iš įkeisto turto kainos. Kitų kreditorių reikalavimai būtų tenkinami dviem eilėmis:

- Pirmąja eile būtų tenkinami kreditorių, suteikusių įkeitimu ir (ar) hipoteka neužtikrintą naują ir (ar) tarpinį finansavimą, reikalavimai, kilę juridiniam asmeniui negrąžinus šių paskolų sutartyse nustatytais terminais, su darbo santykiais susiję darbuotojų reikalavimai, reikalavimai dėl valstybinio socialinio draudimo ir privalomojo sveikatos draudimo įmokų, reikalavimai dėl neįvykdytų prievolių iš juridinio asmens bankroto metu vykdytos ūkinės komercinės veiklos.
- antrąja eile turėtų būti tenkinami visi likę kreditorių reikalavimai.

Galiojantis teisinis reguliavimas dėl kreditorių reikalavimų tenkinimo pagal du etapus nėra keičiamas. Remiantis „Doing Business“ metodikos nuostatomis, siūloma nustatyti, kad kreditorių, suteikusių įkeitimu ir (ar) hipoteka neužtikrintą naują ir (ar) tarpinį finansavimą, reikalavimai, kilę juridiniam asmeniui negrąžinus šių paskolų sutartyse nustatytais terminais, būtų tenkinami pirmąja eile. Pirmąja eile, be kitų kreditorių reikalavimų, taip pat turėtų būti tenkinami reikalavimai dėl neįvykdytų prievolių iš juridinio asmens bankroto metu vykdytos ūkinės komercinės veiklos. Nustatyti šių kreditorių reikalavimų tenkinimą prioriteto tvarka tikslinga, siekiant sudaryti geresnes sąlygas restruktūrizuojamiems juridiniams asmenims tęsti veiklą, bankrutuojantiems asmenims – sudaryti prielaidas tęsti veiklą, kai tai būtina juridinio asmens turto vertės išsaugojimui. Pirmąja eile socialinio intereso labai taip pat tikslinga tenkinti darbuotojų reikalavimus ir reikalavimus dėl valstybinio socialinio draudimo bei privalomojo sveikatos draudimo įmokų, įvertinus Valstybinio socialinio draudimo fondo paskirtį. Manoma, kad kitų kreditorių reikalavimų tenkinimas viena bendra antrąja eile labiau atitiktų kreditorių lygiateisiškumo principą.

Projektu siūlomas siekis minimizuoti kreditorių reikalavimų tenkinimo eiles atitiktų ir tarptautines rekomendacijas³⁴. Tam tikrų kreditorių – valstybės institucijų (dėl mokesčių ir kitų įmokų į biudžetą, dėl paskolų, suteiktų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų, ir kt). reikalavimų tenkinimo prioriteto tvarka atsisakymas prieš kitų kreditorių reikalavimų, kurie nėra užtikrinti įkeitimu ar hipoteka, tenkinimą sudarytų prielaidas tenkinti pastarųjų reikalavimus didesne apimtimi. Sudarytos prielaidos tenkinti kitų kreditorių reikalavimus didesne apimtimi turėtų turėti teigiamos įtakos skolinimo sąlygoms ir verslo plėtrai, o tuo pačiu ir viešiesiems finansams. Tačiau bankų bankroto atveju kreditorių reikalavimų tenkinimo eilės nėra keičiamos, atsižvelgiant į bankų veiklos specifiką.

Siekiant teisinio reguliavimo nuoseklumo kreditorių reikalavimai restruktūrizavimo byloje turėtų būti tenkinami pagal restruktūrizavimo planą tokia pačia aukščiau nurodyta tvarka.

Siūloma keisti teisinį reguliavimą dėl žalos darbuotojams ir žemės ūkio veiklos subjektų reikalavimų tenkinimo bankroto atveju:

- Darbuotojų reikalavimai atlyginti žalą dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga turėtų būti tenkinami Lietuvos Respublikos žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga laikinojo įstatymo nustatyta tvarka. Šiame įstatyme

³⁴ UNCITRAL Nemokumo teisėkūros gairės, p. 275.

nustatyta, kad žalos atlyginimo mokėjimo prievolė pereina valstybei „kai įmonei iškelta bankroto byla, kai įmonė likviduojama dėl bankroto, <...>“. Atsižvelgiant į tai, kad pastarosios nuostatos neapima žalos atlyginimo, kai bankroto procesas vykdomas ne teismo tvarka, o būseną, kai įmonei iškelta bankroto byla apima ir likvidavimą dėl bankroto, kartu teikiamas ir lydimasis ŽAI 18¹ straipsnio įstatymo pakeitimo projektas.

- Žemės ūkio veiklos subjektų reikalavimai turėtų būti tenkinami 2007 m. gruodžio 20 d. Komisijos reglamento (EB) Nr. 1535/2007 dėl EB sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai žemės ūkio produktų gamybos sektoriuje ir Vyriausybės nustatyta tvarka.

Manoma, kad šių subjektų reikalavimų tenkinimas neturėtų būti projekto reguliavimo dalykas. Bankroto byloje kreditorių reikalavimai turėtų būti tenkinami ne vėliau kaip per 14 dienų nuo galutinės bankroto ataskaitos patvirtinimo, išskyrus tam tikrus reikalavimus. Tai sudarytų prielaidas veiksmingesniam bankroto procesui, o taip pat aiškesniam nemokumo administratoriaus atlygio nustatymui.

4.16. Bankroto procesas: kitos tobulintinos sritys

Siekiant nuosekliai sureguliuoti prievolių, kurių įvykdymo terminas dar nepasibaigė iškelus bankroto bylą, vykdymo klausimą, siūloma nustatyti, kad, įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą, prievolės, kurių įvykdymo terminas dar nepasibaigė, pasibaigia, jeigu nemokumo administratorius per 30 dienų nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos nepraneša kitai prievolės šaliai, kad prievolę vykdys. Atsižvelgiant į Civilinio kodekso 6.220 straipsnio nuostatas ir siekiant kitų verslo subjektų apsaugos, siūloma Projekte nustatyti, kad kita prievolės šalis galėtų sustabdyti savo prievolių vykdymą tol, kol gaus nemokumo administratoriaus pranešimą, kad juridinis asmuo prievolę vykdys. Įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą, nemokumo administratorius spręstų dėl juridinio asmens sudarytų sandorių, kurių įvykdymo terminas dar nepasibaigė, tolesnio vykdymo, atsižvelgdamas į jų ekonominę naudingumą juridiniam asmeniui ir jo kreditoriams.

Siekiant aiškiau nustatyti juridinio asmens buhalterinę apskaitą tvarkiusių asmenų teises ir pareigas, taip pat bankroto proceso skaidrumo tikslo, siūloma apibrėžti, kas yra buhalteris Projekto kontekste. Tai būtų vyriausiasis buhalteris (buhalteris), kaip jis apibrėžtas Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatyme, prie buhalterių taip pat būtų priskiriamas ir buhalterinės apskaitos paslaugas teikiantis juridinis asmuo, jo įgaliotas darbuotojas arba buhalterinės apskaitos paslaugas savarankiškai teikiantis asmuo. Manoma, kad šiomis nuostatomis būtų geriau užtikrinamas bankroto bylos veiksmingumas (dokumentų perdavimas, kitų bankroto bylos iškelimo klausimų nagrinėjimas) ir skaidrumas, skiriant nemokumo administratorių ar renkant kreditorių susirinkimo pirmininką.

Kitos Projekto teisinio reguliavimo priemonės, skirtos nemokumo proceso veiksmingumui didinti yra susijusios su nuostatomis, reguliuosiančiomis nemokumo administratoriaus galutinės bankroto ataskaitos parengimą. Ji turėtų būti pateikta teismui ne vėliau kaip per 30 dienų nuo paskutinių įplaukų į kreditorių sąskaitą dienos. Galutinėje bankroto ataskaitoje turi būti nurodyta bankroto proceso pajamų suma, visų bankroto administravimo išlaidų suma, kreditorių reikalavimams tenkinti skiriamos sumos pagal kreditorių reikalavimų tenkinimo eilę ir etapus ir kintamajam atlygiui už bankroto administravimą skiriama suma. Galutinę bankroto ataskaitą tvirtintų teismas, ir ji būtų pagrindas nemokumo administratoriui atsiskaityti su kreditoriais bei išsimokėti kintamąjį atlygį už bankroto administravimą. Šios nuostatos leistų užtikrinti spartesnę nemokumo administravimą, turto pardavimą ir kitų lėšų surinkimą, nes tik gavus visas lėšas, parengus galutinę bankroto ataskaitą ir ją patvirtinus teisme, atsirastų galimybė tenkinti kreditorių reikalavimus. Kreditoriai tokiu būdu turėtų būti suinteresuoti skatinti nemokumo proceso eigą, o nemokumo administratorius – spartesnėmis procedūromis dėl nuostatų, susijusių su kintamojo atlygio už bankroto administravimą išmokėjimu.

4.17. Administratorius

Projekte siūloma apjungti bankroto ir restruktūrizavimo administratorių profesijas į vieną – nemokumo administratoriaus – profesiją.

Kaip ir dabar galiojančiuose įstatymuose, Projekte numatoma, kad sprendimą dėl teisės administruoti nemokumo procesus fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo priimtų Priežiūros institucija Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka. Kartu siūloma fiziniams asmenims, siekiantiems įgyti teisę administruoti nemokumo procesus, kaip vieną iš reikalavimų numatyti narys Lietuvos nemokumo administratorių rūmuose.

Siekiant mažinti administracinę naštą nemokumo administratoriams, siūloma atsisakyti atskirų profesinės civilinės atsakomybės draudimo sutarčių juridinių asmenų bankroto, restruktūrizavimo ir fizinių asmenų bankroto atvejais ir numatyti prievolę drausti savo civilinę atsakomybę bendru profesinės civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu.

Projekte siūloma supaprastinti nemokumo administratoriaus padėjėjui keliamus reikalavimus, t. y. nereikalauti aukštojo universitetinio išsilavinimo bei būti išlaikius kvalifikacinį egzaminą. Padėjėjui keliami nepriekaištingos reputacijos ir darbo patirties reikalavimai – turėti darbo sutartį su nemokumo administratoriumi, turinčiu ne mažesnę kaip 3 m. darbo patirtį. Tokią darbo patirtį galima įgyti dirbant nemokumo administratorių veiklos priežiūros srityje. Kartu numatoma, kad Nemokumo administratorių rūmai parengtų tvarką, kuria būtų nustatytas darbo patirties vertinimas (darbas nepilną darbo dieną, motinystės, vaiko priežiūros atostogos ir pan.). Tokiu siūlymu siekiama sudaryti palankesnes sąlygas tapti nemokumo administratoriaus padėjėju, taip pat būtų sudarytos platesnės galimybės jauniems aukštųjų mokyklų absolventams pradėti darbinę veiklą ir tuo pačiu užtikrinti nemokumo administratoriaus darbuotojų poreikį.

Nemokumo administratoriaus veikla ir teisinis statusas pasižymi tam tikra specifika, todėl viešųjų juridinių asmenų (pavyzdžiui, asociacijų, labdaros ir paramos fondų, daugiabučių gyvenamųjų namų, garažų ar sodininkų bendrijų, šeimynų ir kt.) veiklos tikslai (tenkinti viešuosius interesus) nesuderinami su nemokumo administratoriaus veiklos tikslais. Projekte juridiniams asmenims, siekiantiems įgyti teisę administruoti nemokumo procesus, siūloma numatyti naują reikalavimą, kad tai būtų privatus juridinis asmuo ir patikslinamas reikalavimas, kad juridinio asmens vadovas arba dalyvis, kai pagal atitinkamos teisinės formos juridinius asmenis reglamentuojančius teisės aktus juridinis asmuo neprivalo turėti darbuotojų, būtų įgijęs teisę administruoti nemokumo procesus Lietuvos Respublikoje (siūloma atsisakyti reikalavimo be vadovo turėti dar bent vieną darbuotoją, įgijusį teisę administruoti nemokumo procesus). Jei tam tikrais atvejais nemokumo administratoriui būtų panaikinta teisė teikti nemokumo administravimo paslaugas ir jei nuo panaikinimo praėjus ne daugiau kaip 5 metams asmuo pakartotinai siektų įgyti teisę teikti nemokumo administravimo paslaugas, jam nurodytu laikotarpiu nebūtų keliamas atitinkamos patirties reikalavimas. Asmeniui, pakartotinai siekiančiam įgyti teisę administruoti nemokumo procesus, ne tik jau buvo taikomas profesinės patirties reikalavimas iki teisės teikti administravimo paslaugas suteikimo pirmą kartą, bet toks asmuo jau yra turėjęs ir nemokumo administratoriaus patirties, todėl ribotą laiką patirties reikalavimas neturėtų būti taikomas.

Nemokumo administratoriaus skyrimui bankroto byloje Projekte tikslinami juridinį asmenį apibūdinantys kriterijai. Atsižvelgiant į tai, kad kredito įstaigų ir draudimo įmonių bankroto atvejais siūloma netaikyti atrankos programos, siūloma atsisakyti juridinio asmens veiklos rūšies kriterijaus. Dėl teisinio aiškumo vietoj juridinio asmens veiklos dydžio siūloma vertinti juridinio asmens turtą, kreditorių skaičių ir kreditorių reikalavimų dydį.

4.18. Nemokumo administratorių veiklos priežiūra ir nemokumo administratorių savivalda

Siūloma keisti nemokumo administratorių sistemos modelį, sukuriant nemokumo administratorių savivaldą – Lietuvos nemokumo administratorių rūmus, kuriems būtų numatytos šiuo metu Priežiūros institucijos atliekamos funkcijos, susijusios su nemokumo administratorių kvalifikacinių egzaminų organizavimu ir vykdymu, profesinės kvalifikacijos kėlimo organizavimu

ir kontroliavimu, profesinės etikos principų nustatymu ir jų laikymosi užtikrinimu. Nemokumo administratorių savivalda leistų užtikrinti aukštesnį profesijos atstovų kompetencijos lygį ir tinkamą profesinį tobulėjimą, nusistatant etikos reikalavimus ir užtikrinant jų laikymąsi, sudarytų galimybes kelti profesijos prestižą, vieningai atstovaujant visus profesijos asmenis, ginti jų interesus.

Kaip ir galiojančiuose ĮRĮ ir ĮBĮ numatoma, kad nemokumo administratorių veiklą, jiems administruojant nemokumo procesus, prižiūri Priežiūros institucija. Siekiant užtikrinti, kad nemokumo administratorių veiklos priežiūra leistų įsitikinti tinkamu nemokumo administratorių pareigų vykdymu, Projekte siūloma nustatyti, kad nemokumo administratorių veiklos priežiūra būtų organizuojama taip, kad ne rečiau kaip kas 6 metus prevenciškai, iš anksto suplanuotai būtų patikrinta visų nemokumo administratorių veikla. Siekiant skaidraus ir nešališko Priežiūros institucijos sprendimų dėl poveikio priemonių dėl patikrinimų metu nustatytų trūkumų priėmimo, siūloma Priežiūros institucijoje sudaryti kolegialų patariamąjį organą nemokumo administratorių veiklos priežiūros klausimais – Nemokumo priežiūros komitetą. Šį komitetą sudarytų valstybinių institucijų (Finansų ministerijos, Teisingumo ministerijos, Ūkio ministerijos), Lietuvos banko atstovai ir Nemokumo administratorių rūmų nariai.

Be nemokumo administratorių veiklos priežiūros atlikimo Priežiūros institucija taip pat:

- sudarytų ir skelbtų Nemokumo administratorių sąrašą,
- tikrintų nemokumo administratorių reikalavimo drausti savo civilinę atsakomybę profesinės civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu laikymąsi ir kt.

Atsižvelgiant tiek į Valstybės kontrolės, tiek į Specialiųjų tyrimų tarnybos rekomendacijas, siūloma didinti nemokumo administratoriams taikomų poveikio priemonių spektrą. Siekiant efektyvios poveikio priemonių taikymo sistemos, Projekte siūloma nustatyti, kad Priežiūros institucija, atlikdama nemokumo administratorių veiklos priežiūrą, ir nustatiusi įstatymo pažeidimų gali skirti vieną arba kelis nurodymus ir (arba) poveikio priemonę:

- nurodymai:
 - papildomas profesinės kvalifikacijos kėlimas;
 - nurodymas ištaisyti nustatytus trūkumus per nustatytą laiką;
- poveikio priemonės:
 - įspėjimas;
 - teisės būti paskirtam nemokumo administratoriumi administruojant nemokumo procesus naujoms įmonėms apribojimas nuo 6 mėnesių iki 2 metų;
 - teisės administruoti nemokumo procesus panaikinimas.

Pažymėtina, kad Projekte numatoma, jog Priežiūros institucija nenagrinėtų nemokumo administratorių veiklos pažeidimų susijusių su profesine etika ir profesinės kvalifikacijos kėlimu, nes šių klausimų nagrinėjimą siūloma deleguoti Nemokumo administratorių rūmų kompetencijai.

Nemokumo administratorių valstybinės priežiūros ir tam tikrų funkcijų delegavimo profesinei organizacijai derinimas leistų užtikrinti efektyvesnį kiekvienos funkcijos įgyvendinimą – priežiūros institucijai koncentruojantis į nemokumo administratorių veiklos priežiūrą atliekant veiklos tikrinimus, skiriant poveikio priemones, o profesinei organizacijai – į nemokumo administratorių profesinę etiką, užtikrinant tam tikrą jų kvalifikacijos lygį (per kvalifikacinių egzaminų vykdymą, kvalifikacijos kėlimą) bei etikos normų laikymąsi. Manoma, kad ne valstybė, o pati profesija turėtų nustatyti profesinės etikos normas ir rūpintis jų laikymąsi. Be to, priklausymas vienai profesinei organizacijai užtikrintų vienodų standartų nustatymą ir taikymą visiems nemokumo administratoriams. Nesant privalomos narystės vienoje profesinėje organizacijoje galėtų kilti rizika, kad skirtingos organizacijos savo nariams keltų skirtingo griežtumo reikalavimus ir sudarytų sąlygas atsirasti skirtingų lygių (kompetencijos) nemokumo administratoriams. Taip pat manoma, kad profesinė organizacija, kuriai priklausytų visi nemokumo administratoriai, užtikrintų visų nemokumo administratorių interesų atstovavimą ir gynimą.

Vertinant šį siūlymą, atkreiptinas dėmesys į 2008 m. Konstitucinio Teismo nutarimą³⁵, kuriame Konstitucinis Teismas nurodo, kad valstybės reguliuojamų profesijų atveju yra būtina savireguliacija ir savivalda. Poreikį užtikrinti savireguliaciją ir savivaldą Konstitucinis Teismas kildina būtent iš valstybės reguliuojamų profesijų specifikos, taip pat nurodo, kad nesant savivaldos ir savireguliacijos, tikslingumo požiūriu nebūtų pateisinama tai, kad valstybė kažkada perdavė tam tikrų viešųjų funkcijų vykdymą į privačias rankas. Vertinant šį Konstitucinio Teismo nutarimą, pažymėtina, kad reguliuojamų profesijų atveju savireguliacija ir savivalda laikoma būtinu ir pakankamu būdu valstybinei kontrolei užtikrinti. Tai parodo ir kitų profesijų atstovų veiklos reguliavimo tradicija Lietuvoje – advokatų, notarų, antstolių, auditorių, odontologų veiklos reguliavimas vykdomas kartu taikant valstybinį reguliavimą (priimant esminius reikalavimus atitinkamai profesijai nustatančius įstatymus) ir (arba) valstybinę priežiūrą (valstybės institucijai atliekant įstatymais pavestas funkcijas dėl profesijos reguliavimo) bei savireguliaciją (pavedant profesinei organizacijai vykdyti tam tikras funkcijas, susijusias su profesijos veikla).

Taigi, valstybės kontroliuojamoms profesijoms yra būdinga savireguliacija ir savivalda, užtikrinanti tiek tinkamą profesijos atstovavimą santykiuose su valstybės institucijomis, tiek vienodą profesijos atstovavimą. Priešingai nei asociacijų steigimosi laisvės Konstitucijos 35 straipsnio prasme, valstybės kontroliuojamų profesijų savivaldos atveju asociacijų steigimui nėra būdinga konkrečios profesijos atstovų laisva valia. Profesinės savivaldos asociacijos steigimas seka ne iš visuomenės narių vienodų ar panašių interesų, bet iš viešojo intereso bei valstybės funkcijos įgyvendinimo. Todėl profesinės savivaldos asociacijos steigimas nėra teisė Konstitucijos 35 straipsnio prasme, bet pareiga, kylanti iš valstybės valios ir įstatymo reikalavimo.

Atkreiptinas dėmesys, kad Europos Sąjungos valstybėse narėse yra labai įvairi praktika. Daugelyje valstybių narių nemokumo administratoriaus profesija nėra atskira ir nepriklausoma reguliuojama profesija. Daugeliu atvejų nemokumo administratoriai yra kitos reguliuojamos profesijos – tokios kaip teisininkai, auditoriai (buhalteriai) – atstovai. Kai kuriose valstybėse narėse derinamas valstybinis reguliavimas su profesijos savivalda, pvz., Kipre, Airijoje, Jungtinėje Karalystėje, Švedijoje, Latvijoje, Estijoje, Rumunijoje³⁶.

Projekte siūloma numatyti, kad Lietuvos nemokumo administratorių rūmų nariais būtų nemokumo administratoriai fiziniai asmenys, nes iš esmės nemokumo procesus administruoti ir atlikti visus reikalingus veiksmus gali tik fizinis asmuo. Pastebėtina, kad paprastai reglamentuojamų profesijų asociacijos vienija tik fizinius asmenis (Lietuvos auditorių rūmai, Lietuvos advokatūra, Lietuvos Respublikos architektų rūmai). Nemokumo administratorių juridinių asmenų priskyrimas Lietuvos nemokumo administratorių nariams galėtų iškreipti lygiavertį atstovavimą, kadangi nemokumo administratorius juridinis asmuo turėtų du balsus (kaip juridinis asmuo ir kaip juridinio asmens vadovas, kadangi pagal Projekto nuostatas tai turėtų būti nemokumo administratorius) ar net daugiau, priklausomai nuo to, kelių juridinių asmenų vadovu yra (praktikoje pakankamai dažni atvejai). Kartu Projekte siūloma numatyti, kad nemokumo administratorius fizinis asmuo turėtų pasirinkti savo veiklos formą, t. y. veikti arba kaip savarankiškas fizinis asmuo arba dirbdamas juridiniame asmenyje. Todėl siūloma numatyti, kad Lietuvos nemokumo administratorių rūmai vykdydami jiems deleguotas funkcijas (susijusias su kvalifikaciniais egzaminais, nemokumo profesinės kvalifikacijos kėlimu, etikos priežiūra) kartu prižiūrėtų ir nemokumo administratorius juridinius asmenis, kiek tai būtų susiję su Nemokumo administratorių rūmams pavestų sričių priežiūra (etikos kodekso laikymosi priežiūra, juridinio asmens darbo organizavimo ir kontrolės tvarkos laikymosi užtikrinimas).

³⁵ 2008 m. sausio 7 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas.

³⁶ Europos Komisijos 2016 m. studija „Dėl naujo požiūrio į verslo žlugimą ir nemokumą. palyginamoji valstybių narių teisinio reguliavimo ir praktikos analizė“

Siūloma nustatyti, kad, jei Priežiūros institucija, atlikdama nemokumo administratorių veiklos priežiūrą, nustatytų įstatymo pažeidimų, susijusių su Nemokumo administratorių etikos kodekso laikymusi ir profesinės kvalifikacijos kėlimu, perduotų informaciją nagrinėti Nemokumo administratorių rūmams, kurie atitinkamai galėtų asmeniui pareikšti pastabą, pavesti papildomai kelti profesinę kvalifikaciją (nustatyti valandų skaičių ir terminą, per kurį turi būti papildomai keliama profesinė kvalifikacija), pavesti ištaisyti nurodytus trūkumus, pašalinti iš Nemokumo administratorių rūmų narių.

4.19. Siūlomi lydimųjų teisės aktų pakeitimai: DK projektas

DK projektu siūloma atsisakyti pareigos nemokumo administratoriui konsultuotis su darbo taryba ar profesine sąjunga dėl šių priežasčių:

- 1) grupės darbuotojų atleidimo atveju apie būsimą darbo sutarties nutraukimą raštu įspėti darbuotojus per tris darbo dienas nuo bankroto proceso pradžios neįmanoma, nes pagal DK 207 straipsnio nuostatas vien tik darbuotojų informavimas ir derybos pareikalautų 22 darbo dienų;
- 2) pareiga administratoriui konsultuotis su darbo taryba ar profesine sąjunga dėl būsimo grupės darbuotojų atleidimo padarinių sušvelninimo (perkvalifikavimo, perkėlimo į kitas darbo vietas, darbo laiko režimo pokyčių, didesnių, negu šiame kodekse numatytos, išeitinių išmokų, įspėjimo terminų pratęsimo, laisvo laiko darbo paieškoms ir kita) neatitinka bankroto proceso tikslų, nes bankroto metu siekiama kuo skubiau ir mažiausiomis sąnaudomis likviduoti nemokų juridinį asmenį, vienodai ginant visų kreditorių, ne tik darbuotojų, interesus;
- 3) atsisakius konsultacijų su darbo taryba ar profesine sąjunga darbuotojų interesai praktiškai nenukentėtų, nes išlieka administratoriaus pareiga apie numatomą grupės darbuotojų atleidimą raštu pranešti Užimtumo tarnybai, taip pat ir darbo tarybai ar profesinei sąjungai. Gavusi tokį pranešimą Užimtumo tarnyba turės įvertinti atleidimo poveikį vietos darbo rinkai ir imtis priemonių dėl neigiamų darbuotojų atleidimo dėl juridinio asmens bankroto pasekmių sušvelninimo, o darbo taryba ar profesinė sąjunga galės Užimtumo tarnybai pateikti savo pastabas ir pasiūlymus.

Įvertinus tai, kad atleidžiant grupę darbuotojų reikia parengti ir įteikti daug įspėjimų ir apie darbuotojų atleidimą pranešti Užimtumo tarnybai, DK projekte siūloma grupės darbuotojų atleidimo atveju įspėjimų įteikimo 3 darbo dienų terminą pratęsti iki 10 darbo dienų. Įspėjimas darbuotojui apie būsimą darbo sutarties nutraukimą, kai jo negalima įteikti darbo vietoje, būtų laikomas įteiktu praėjus 7 dienoms nuo jo išsiuntimo registruotąja pašto siunta darbuotojo deklaruotos gyvenamosios vietos ir kitu darbuotojo nurodytu (darbdaviui žinomą) adresu dienos. Be šioje dalyje nurodytų būdų, įspėjimas darbuotojui galėtų būti įteikiamas elektroninių ryšių priemonėmis. Siekiant aiškumo ir trumpesnių bankroto procedūrų, DK projekte siūloma apriboti laike neapibrėžtus darbuotojų teises ginančius terminus, ir nustatyti, kad visi įspėti darbuotojai atleidžiami penkioliką darbo dieną po įspėjimo gavimo dienos, netaikant šio kodekso nustatytų išimčių dėl ilgesnių įspėjimo apie darbo sutarties nutraukimą terminų taikymo ir darbo sutarties nutraukimo apribojimų. Praktikoje, jeigu darbuotojas įteikto įspėjimo metu yra laikinai nedarbingas, yra išėjęs suteiktų atostogų, įspėjimo termino pabaiga nukeliama iki laikinojo nedarbingumo ar atostogų pabaigos. DK nenustato, kad ši nuostata netaikoma bankroto atveju, todėl sukelia neaiškumus ir administravimo problemas. Darbo sutarties nutraukimo apribojimai užkerta kelią pabaigti juridinį asmenį. Valstybinė darbo inspekcija 2017 m. rugsėjo 29 d. savo internetinėje svetainėje yra pateikusi išaiškinimą (nuomonę) dėl Kodekso 61 straipsnio 3 dalies ir 57 straipsnio 1 dalies 5 punkto taikymo. Inspekcijos nuomone, garantijų asmenims, auginantiesiems vaikų iki 3 metų, nebūti atleistiems pagal Kodekso 57 straipsnį taikymas užkirstų kelią pabaigti juridinį asmenį, kai tokį sprendimą priima pats darbdavys ar teismas. Kadangi tai prieštarautų protingumo, sąžiningumo ir teisingumo principams bei atitinkamai atvejais būtų nevykdomi teismo sprendimai, o taip pat apribotos galimybės juridiniam asmeniui laisvai priimti sprendimus dėl tolimesnės veiklos, todėl įmonės likvidavimo atveju garantijos, numatytos Kodekso 61 straipsnio 3 dalyje, netaikomos. Dėl kitų Kodekso 61 straipsnyje nustatytų apribojimų taikymo inspekcijos išaiškiniame nepasisakytą,

tačiau, juridinio asmens likvidavimo atveju, jie visi prieštarautų protingumo, sąžiningumo ir teisingumo principams ir neturėtų būti taikomi.

Įvertinus tai, kad socialinių pasekmių mastą teisingiau atspindi visų bankroto metu atleistų juridinio asmens darbuotojų skaičius, DK 63 straipsnio 1 dalyje siūloma aiškiai nustatyti, kad, atleidžiant darbuotojus dėl darbdavio bankroto, grupės darbuotojų atleidimu būtų laikomas visų darbo sutarčių nutraukimas bankroto proceso metu, nesiejant jo su 30 kalendorinių dienų laikotarpiu.

Atsižvelgiant į GD projektu siūlomus pakeitimus, DK projekte siūloma patikslinti žalos atlyginimo klausimų reguliavimą ir patikslinti DK 149 straipsnio nuostatas nustatant, kad darbdaviui tapus nemokiam, kai jam taikomos bankroto procedūros, žalos atlyginimo mokėjimo prievolė pereina valstybei.

DK projekte siūloma sureguliuoti kolektyvinės sutarties nutraukimą bankroto proceso metu. Darbdavio ar darbovietės lygmens kolektyvinė sutartis pasibaigtų nutraukus darbo sutartis su visais darbuotojais. Nuo teismo nutarties iškelti darbdaviui bankroto bylą įsiteisėjimo ar kreditorių susirinkimo sprendimo vykdyti bankroto procesą ne teismo tvarka priėmimo būtų netaikomos darbo sąlygas gerinančios kolektyvinės sutarties nuostatos, jei jos didina dėl bankroto patiriamus kreditorių nuostolius.

4.20. Siūlomi lydimųjų teisės aktų pakeitimai: GD projektas

GD projektu siūloma supaprastinti išmokų iš Garantinio fondo (toliau – GF) nemokių juridinių asmenų darbuotojams skyrimo procesą, eliminuoti nemokumo administratorių iš šio proceso siekiant mažinti nemokumo proceso ir GF administravimo kaštus bei paspartinti išmokų skyrimo procesus. Atsižvelgus į Projekto nuostatas, kad beturčiams juridiniams asmenims gali būti nekeliamos bankroto bylos ir šie asmenys būtų likviduojami JAR tvarkytojo iniciatyva, Projekte siūloma nustatyti, kad tokių, teismo pripažintų nemokiais, juridinių asmenų darbuotojams taip pat būtų mokamos išmokos iš GF. Įvertinus tai, kad likviduojant JAR tvarkytojo iniciatyva, lėšų likvidavimui nebūtų, nemokumo administratorius neskiriamas, taip pat tikimybę (50 proc.), kad darbuotojams priskaičiuotos sumos nebuvo išmokėtos, neskaičiuojant (tik darbuotojui pateikus prašymą) būtų mokama 3 MMA, kas beveik atitiktų 50 proc. bankrutuojančių juridinių asmenų darbuotojams mokamos sumos. Pažymėtina, kad išmokos JAR tvarkytojo iniciatyva likviduojamų juridinių asmenų darbuotojams bus mokamos neinicijuojant nemokumo proceso, todėl Reglamento A priedo, kuriame nurodomos galimos nemokumo bylos, keisti nereikės.

Projekte siūloma iš esmės supaprastinti išmokų skaičiavimą, atsisakant išmokų diferencijavimo pagal išmokų rūšis. Įsiteisėjusi teismo nutartis arba kreditorių susirinkimo sprendimas būtų pagrindas darbuotojams gauti su darbo santykiais susijusią išmoką iš GF. Išmokos dydis būtų nustatomas pagal reikalavimų dydį, sutikrinus duomenis pagal Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos registre darbuotojams su darbo santykiais susijusias priskaičiuotas sumas.

Į darbuotojo reikalavimus, kuriems taikomos garantijos, nebebūtų įskaičiuojamas žalos atlyginimas, nes vadovaujantis ŽAI 18⁽¹⁾ straipsniu, kai įmonei iškelta bankroto byla, žalos atlyginimas pereina valstybei. Siekiant nuosekliai sureguliuoti žalos atlyginimo mokėjimą, siūloma patikslinti ir minėtą laikinąjį įstatymą, nustatant, kad visais atvejais, pradėjus bankroto procesą juridiniam asmeniui (tiek teismo, tiek ir ne teismo tvarka) taip pat ir fiziniam asmeniui (atitinkamai keičiamas ir FABĮ 29 str.) žalos atlyginimas pereitų valstybei. Pagal galiojančias minėto įstatymo nuostatas, valstybė įgytų atgręžtinį reikalavimą, ir, nors iš GF lėšų žala nebūtų atlyginama, nei darbuotojas, nei valstybės biudžetas nepatirtų nuostolių ar mokėjimo problemų.

Toks, išmokų skaičiavimas, suteikia galimybę supaprastinti ir išmokų iš GF mokėjimo tvarką. Projekte siūloma nustatyti, kad išmokas iš GF darbuotojams tiesiogiai mokėtų GF administratorius. Tokiu būdu darbdavio (nemokumo) administratoriui neliktų pareigos rengti ir teikti GF administratoriui paraišką, nebereiktų sudaryti GF lėšų pervedimo darbdavio administratoriui sutarties. Atsižvelgiant į tai, kad bankrotas paprastai yra natūrali verslo dalyvavimo

rinkoje pasekmė, Projekte siūloma atsisakyti draudimo mokėti išmokas iki bankroto buvusiems įmonės savininkams. Tokiu būdu, kai bankroto byla nagrinėjama teisme, darbdavio (nemokumo) administratorius būtų visiškai eliminuotas iš GF išmokų mokėjimo proceso, mažėtų bankroto administravimo išlaidos, taip pat ir GF administratoriaus darbo sąnaudos. Neteisminio bankroto atveju, darbdavio (nemokumo) administratorius pateiktų GF administratoriui kreditorių susirinkimo patvirtintus darbuotojų reikalavimus.

Projekte, atsižvelgiant į viešąjį interesą, taip pat siūloma nustatyti, kad iš GF lėšų būtų mokami ir nuo išmokėtų išmokų apskaičiuoti su darbo užmokesčiu susiję mokesčiai (išskyrus gyventojų pajamų mokestį), kurių apskaičiavimo tvarką nustatytų GF administratorius.

4.21. Siūlomi lydimųjų teisės aktų pakeitimai: kredito įstaigų ir draudimo įmonių veiklą reguliuojančių įstatymų projektai (Bankų įstatymo, Centrinų kredito unių įstatymo, Kredito unių įstatymo, Draudimo įstatymo)

Atsižvelgiant į Projekto nuostatą, kad juridinių asmenų veiklą reguliuojančiuose įstatymuose gali būti nustatyti juridinių asmenų restruktūrizavimo proceso ir bankroto proceso ypatumai, siūloma kredito įstaigų ir draudimo įmonių administratoriaus parinkimui Atrankos programos netaikyti ir teikiamuose projektuose nustatyti išimtį, kad kredito įstaigos, draudimo įmonės nemokumo administratorių teismui siūlytų pertvarkymo (priežiūros) institucija. Administratorius būtų parenkamas pertvarkymo (priežiūros) institucijos nustatyta tvarka, atsižvelgiant į jo kvalifikaciją, patirtį, pajėgumus, galiojančias poveikio priemones, taip pat į kredito įstaigos dydį, veiklos mastą ir sudėtingumą. Teismas paskirtų pasiūlytą administratorių kredito įstaigos ar draudimo įmonės administratoriumi, jei jis vadovaujantis Projektu galėtų būti paskirtas nemokumo administratoriumi. Administratoriais galėtų būti skiriami ne tik asmenys, įrašyti į Nemokumo administratorių sąrašą, bet ir kitų ES valstybių narių asmenys, neįrašyti į Nemokumo administratorių sąrašą, bet atitinkantys įstatymuose ir pertvarkymo (priežiūros) teisės aktuose nustatytus atrankos kriterijus.

Siekiant užtikrinti administratoriaus paskyrimo nešališkumą ir objektyvumą, įvertinus tai, administratorius kredito įstaigoms ir draudimo įmonėms būtų parenkamas pertvarkymo (priežiūros) institucijos nustatyta tvarka, netaikant Atrankos programos, taip pat į viešojo intereso gynimo svarbą kredito įstaigų, draudimo įmonių bankrotų atveju, siūloma nustatyti, kad šių administratorių paskyrimas įstatymų nustatyta tvarka galėtų būti skundžiamas teismui.

Įvertinus draudimo įmonių veiklos tarptautinį aspektą ir kitus veiklos ypatumus (didelį kreditorių skaičių, turto ir įsipareigojimų specifiką ir kt.), analogišką teisinį reguliavimą siūloma nustatyti ir draudimo įmonėms.

Atsižvelgiant į kredito įstaigų bei draudimo įmonių veiklos specifiką, siūloma numatyti skirtingą bankroto proceso plano turinį, taip pat minėtuose specialiuose įstatymuose siūloma išimtis dėl administravimo išlaidų bei administratoriaus atlygio nustatymo – jos būtų nustatomos ir išmokamos kreditorių susirinkimo ar kreditorių komiteto nustatyta tvarka. Teismas tvirtintų bankroto administravimo išlaidas, įskaitant ir atlygį administratoriui, tik tam tikrais atvejais – jei kiltų ginčas dėl administravimo išlaidų ar atlygio dydžio.

Be to, vertinant bankrutavusių kredito įstaigų, draudimo įmonių turto vertę, pareikštų kreditorinių reikalavimų sumas, kurios visais atvejais yra reikšmingai didesnės nei Projekte nurodytos minimalios civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sumos, kredito įstaigų, draudimo įmonių administratoriams siūloma nustatyti didesnes minimalias profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sumas (300 000 eurų vienam draudžiamajam įvykiui ir 1 000 000 eurų visiems draudžiamiesiems įvykiams per metus).

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru

dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Numatomo teisinio reguliavimo neigiamų pasekmių nenumatoma. Numatomas reguliavimas leis užtikrinti veiksmingesnes nemokumo procedūras, kurias atliks aukštesnės kvalifikacijos nemokumo administratoriai, taip sudarant prielaidas gyvybingo verslo išsaugojimui, sparčiau vykdyti bankroto procedūras, kai verslo išsaugoti nepavyksta.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Priimtos Įstatymo nuostatos dėl administravimo išlaidų ir atlygio administratoriui sureguliuavimo bei turto pardavimo ir perdavimo tvarkos nustatymo turės teigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir gali būti teigiamai vertinamos antikorupciniu požiūriu.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Priimto įstatymo įgyvendinimas siejamas su teigiama įtaka verslo sąlygoms ir verslo plėtrai. Lankstesnės ir mažesnių išlaidų reikalaujančios juridinių asmenų restruktūrizavimo procedūros tikėtina skatins juridinius asmenis, susidūrus su finansiniais sunkumais, kuo anksčiau pradėti ieškoti juridinio asmens finansinę būklę gerinančių sprendimų ir užtikrinti gyvybingo verslo tęstinumą, greitesnį rinkos dalyvių pasitraukimą iš rinkos verslo nesėkmės atveju, tuo pačiu apsaugant kreditorių teises ir teisėtus interesus. Tai turėtų teigiamos įtakos kreditoriams, darbuotojams, įmonių dalyviams, investicinei aplinkai ir visai šalies ekonomikai.

Projektuose siūlomos nuostatos leis maksimaliai padidinti Lietuvos nemokumo sistemos stiprumo indeksą, kuris reikšmingai įtakoja pagal „Doing Business“ metodiką skaičiuojamą nemokumo balą, ir pagerinti bendrą Lietuvos poziciją lyginant su kitomis Pasaulio Banko vertinamomis valstybėmis bei Lietuvos patrauklumą investuotojams.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Siekiant inkorporuoti Projekto nuostatas į teisinę sistemą, siūloma kartu priimti teikiamus lydimuosius įstatymų projektus.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

Projektas neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai bei Europos Sąjungos dokumentams.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti.

Priimto įstatymo įgyvendinimui, reikės priimti:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą „Dėl Nemokumo administratoriaus profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo tvarkos patvirtinimo“;
2. Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Finansų ministerijos direktoriaus įsakymą „Dėl restruktūrizavimo plano rengimo metodinių rekomendacijų patvirtinimo“;
3. Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Finansų ministerijos direktoriaus įsakymą „Dėl ataskaitos apie restruktūrizavimo plano vykdymą rengimo tvarkos patvirtinimo“;
4. Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Finansų ministerijos direktoriaus įsakymą „Dėl informacijos apie juridinio asmens nemokumo procesą skelbimo tvarkos patvirtinimo“;
5. Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Finansų ministerijos direktoriaus įsakymą „Dėl susipažinimo su informacija apie juridinio asmens nemokumo procesą tvarkos patvirtinimo“;
6. Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Finansų ministerijos direktoriaus įsakymą „Dėl Nemokumo administratorių sąrašo tvarkymo tvarkos patvirtinimo“.

Taip pat turėtų būti keičiami šie teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 27 d. nutarimas Nr. 415 „Dėl bankroto administravimo išlaidų rekomendacinių dydžių sąrašo ir atlyginimo administratoriui už bankroto administravimą nustatymo taisyklių patvirtinimo“;
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. 1407 „Dėl Valstybės institucijų įgaliotų asmenų atstovavimo įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesuose tvarkos aprašo patvirtinimo ir įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą ir Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymą“;
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. liepos 9 d. nutarimas Nr. 647 „Dėl Bankroto administratorių atrankos taisyklių patvirtinimo“;
4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. balandžio 17 d. nutarimas Nr. 321 „Dėl Bankrutuojančios ar bankrutavusios įmonės, fizinio asmens, kuriam iškelta bankroto byla, turto pardavimo iš varžytynių tvarkos aprašo patvirtinimo“;
5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. vasario 27 d. nutarimas Nr. 179 „Dėl Teismo skiriamo fizinio asmens bankroto administratoriaus kandidatūros siūlymo teismui taisyklių patvirtinimo“;
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. sausio 17 d. nutarimas Nr. 41 „Dėl restruktūrizavimo administratoriaus profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo“;
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. spalio 1 d. nutarimas Nr. 1074 „Dėl bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių turto pardavimo viešose varžytynėse nuostatų patvirtinimo“.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. 1407 „Dėl Juridinių asmenų registro nuostatų patvirtinimo“;
9. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2016 m. liepos 13 d. įsakymas Nr. 1K-286 „Dėl Bankroto ir restruktūrizavimo administratorių elgesio kodekso patvirtinimo“;
10. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2016 m. liepos 5 d. įsakymas Nr. 1K-270 „Dėl bankroto administratorių ir restruktūrizavimo administratorių veiklos priežiūros taisyklių patvirtinimo“;
11. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2016 m. gegužės 13 d. įsakymas Nr. 1K-175 „Dėl asmenų, siekiančių teikti įmonių bankroto ir įmonių restruktūrizavimo administravimo

paslaugas laikinai ir kartais ar įsisteigus Lietuvos Respublikoje profesinės kvalifikacijos pripažinimo taisyklių patvirtinimo“;

12. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2016 m. balandžio 26 d. įsakymas Nr. 1K-143 „Dėl bankroto administratoriaus profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo“;

13. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2016 m. vasario 22 d. įsakymas Nr. 1K-66 „Dėl Pagal veiklos rūšies arba bankroto proceso vykdymo ypatumus išskirtų įmonių aprašo patvirtinimo“;

14. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2016 m. sausio 25 d. įsakymas Nr. 1K-34 „Dėl bankroto administratoriaus, bankroto administratoriaus padėjėjo, restruktūrizavimo administratoriaus pažymėjimų ir įmonių bankroto, įmonių restruktūrizavimo administravimo paslaugas teikiančių asmenų sąrašų“;

15. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2016 m. sausio 19 d. įsakymo Nr. 1K-24 „Dėl Bankroto ir restruktūrizavimo administratorių atestavimo komisijos nuostatų patvirtinimo“;

16. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2018 m. sausio 11 d. įsakymo Nr. 1K-7 „Dėl Bankroto ir restruktūrizavimo administratorių atestavimo komisijos personalinės sudėties patvirtinimo“.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais).

Įstatymui įgyvendinti reikės papildomų valstybės biudžeto lėšų ir Garantinio fondo lėšų.

Tarnybos funkcijoms įgyvendinti reikėtų 2 020 tūkst. eurų vienkartinių investicijų Priežiūros institucijos valdomos Įmonių restruktūrizavimo ir bankroto informacinės sistemos funkcionalumui pritaikyti, informacijos skelbimui skirtos svetainės sukūrimui ir kasmet 196 tūkst. eurų minėtos sistemos ir svetainės funkcionalumo užtikrinimui ir palaikymui bei žmogiškiesiems ištekliams.

GF projekto įgyvendinimui papildomas lėšų poreikis per metus galėtų būti 531,6 tūkst. eurų Garantinio fondo lėšų (Juridinių asmenų registro tvarkytojo iniciatyva likviduojant juridinį asmenį iš Garantinio fondo skirti 3 MMA dydžio vienkartinę išmoką juridinio asmens darbuotojams).

Papildomų valstybės biudžeto lėšų reikės juridinių asmenų registro tvarkytojo funkcijoms vykdyti, nustačius galimybę inicijuoti juridinio asmens likvidavimą juridinių asmenų registro tvarkytojo iniciatyva, kai juridinio asmens bankroto byla neiškeliamą dėl to, kad juridinis asmuo neturi turto ar jo nepakanka bankroto administravimo išlaidoms apmokėti (gali reikėti apie 160 tūkst. eurų per metus: apie 80 eurų išlaidų 1 juridinio asmens likvidavimui, per metus galėtų būti likviduojama apie 2000 juridinių asmenų).

Papildomų valstybės biudžeto lėšų reikės LITEKO tobulinimui, naujiems funkcionalumams bei informacinių sistemų sąsajoms įdiegti.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

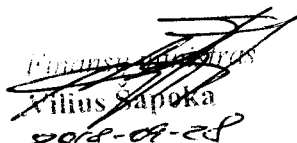
Projekto rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų negauta. Rengiant Projektą įvertinta teismų, bankroto administratorius vienijančių asociacijų, Lietuvos bankų asociacijos, valstybei atstovaujančių kreditorių, Priežiūros institucijos nuomonė, pastabos ir pasiūlymai, pateikti organizuotų pasitarimų nemokumo teisinio reguliavimo klausimais metu.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Projekto reikšminiai žodžiai: „restruktūrizavimas“, „bankrotas“, „nemokumas“, nemokumo administratorius“, „kreditorių grupės“, „administravimo išlaidos“, „atlygis už bankroto administravimą“, „varžytynės“, „turto pardavimas“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Nėra.

Finansų direktorius
Vilnius Sapoka
2018-09-28